

ERCİYES

KAYSERİ HALKEVİ DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

<i>Halkevlerimiz Onbeş Yaşında</i>	ERCİYES
<i>Erciyes ve Spor</i>	A. Hilmi KALAÇ
<i>Erciyes'i Gökten Tavaş</i>	B. Kemal ÇAĞLAR
<i>Kayseri Ağzı Kelimeler</i>	Kâzım ÖZYEDEKÇİ
<i>Tanzimat Edebiyatında Fransız Tesiri</i>	Hikmet DİZDAROĞLU
<i>Konuşmak (Şiir)</i>	Muharrem BARUT
<i>Yarıda Kalan Şiir (Hikâye)</i>	İsmet ULAŞ
<i>Barış (Şiir)</i>	Hüseyin ULAŞ
<i>Hacı Seyit Mehmet Ağa</i>	Kâzım ÖZYEDEKÇİ
<i>Folklor Edebiyatımızdan Örnekler ..</i>	Nuri CINGILLI
<i>Hukuk ve Ahlâk</i>	Enver KIRKER
<i>Yakına Gel (Şiir)</i>	Abdulkadir İŞİTMAN
<i>Kayseri Çocuklarının Mah. Oyunları</i>	K. Ö.
<i>Yurddaşa Sesleniş (Şiir)</i>	Kâzım ÖZYEDEKÇİ
<i>Anadolu Fatihî Kutulmuşoğlu</i>	Ali Rıza ÖNDER
<i>Kayseride Söylenen Bilmeli Matal.</i>	Kâzım ÖZYEDEKÇİ
<i>Geldim Sana Yunusum (Şiir)</i>	A. Rıza ERGÜVEN
<i>Kemer Köyünün Konum ve Tanımı</i>	Hidayet TAŞTEKİN
<i>İçimdeki Dünya (Şiir)</i>	A. Rıza ERGÜVEN
<i>Bugünkü Şiirimizin Ana Konuları..</i>	İ. Zeki BURDURLU
<i>Yaşamağı Bilseydik</i>	Tahir MOLU
<i>Tendürek Dağına Bir Gezi</i>	İlhami İZGİLEY

Evimizde Kasım, Aralık ve Ocak aylarında türlü çalışmalar

2/11/1946 tarihinde şehrimizin bütün öğretmenleri salonumuzda bir toplantı yapmışlar ve meslek konuşmalarda bulunmuşlardır.

7/11/1946 tarihinde Ürgüp Halkevi Temsil kolu sahnemizde bir temsil vermiş ve millî oyunlar oynamışlardır.

10/11/1946 tarihinde Ebed şef Atatrkn lmnn yıl dönümü ihtifali yapılmıştır.

17/11/1946 tarihinde şle Park Tiyatrosu sahnemizde (Bir Kavuk Devrildi) piyesini temsil etmiştir.

23/11/1946 tarihinde öğretmenler ikinci toplantılarını yapmışlar. Bu toplantıda Liseliler ay vermişlerdir.

2/12/1946 tarihinde Kayserimizden ayrılan Vali Demirtaş şerefine bir çay verilmiştir.

20/12/1946 tarihinde Ebed şef Atatrkn Kayseri'yi ilk teşriflerinin yıl dönümü kutlanmış ve Atanın aziz htıraları anılmıştır.

30/12/1946 tarihinde Kızılay Kurumu salonumuzda bir toplantı yapılmıştır.

1/1/1947 tarihinde Veremle Savaş Derneği salonumuzda toplanmıştır.

7/1/1947 tarihinde Temsil Kolumuz Güzel Sanatlar Kolunun iştirakile bir müsamere vermiştir.

11/1/1947 tarihinde aylı bir toplantı yapılmıştır.

15/1/1947 tarihinde salonumuzda Amerikalı Nilson tarafından faydalı birkaç filim gösterilmiştir.

Bu  ay içinde iki arkadaşımızın nişanları yapılmış, Müzik ve Caz kolumuz bu nişanlarda çalışmıştır.

ERCİYES

VATANDAşLARIN HALKEV BAYRAMLARININ
15 İNCİ YILINI YÜREKTEN KUTLAR

OSMAN FERİT SAğLAM'IN
TÜRK TARİH KURUMU'NA
ARMAğANIDIR

ERCİYES

YIL : 5

O C A K — ř U B A T

SAYI : 48-49

Halkevlerimiz Onbeş Yaşında

Trkocaklarının sağlam temelleri üzerine onbeş sene önce bu ayda kurulan halkevlerimiz, insan ömrünün gençlik devresine ralıyan çağın ilk yaşına henüz basmış bulunuyor. Bu yaş ; ömür cedvelindeki çizgilerden en belirlisi ve hayat yolundaki dönemeçlerden en önemlisidir.

Fert hayatının mahdut yılları için bu yaşın haiz olduğu mna, ömrünü nice asırlarla tarihe hesaplatacak olan halkevleri için elbette aynı ortak vasıf olmıyacaktır. Bununla beraber, onun uzun ömrünü nesillere bölerek hesaplarsak, hemasrı bulunan bizlerin gençliğine tekabül devresinin bu rakamını, onun da gençlik devresine ad olarak tanımakta bir hâta işlemiş olmayız. Bu devre yeni ağ için kutlu olsun..

Kuruluş ereklelerinden biri de kültür hayatımızdaki ileri her adımın beşiği olmak vazifesini halkevlerimiz, bundan böyle, daha ihatalı yapmak çağına girmiş bulunuyor demektir.

Onun çatısı altında, bir bütün olarak vatandaşların, bugüne kadarkinden ileri ve yetkin bir anlayışla toplanmaları, artık bu ağ içinde, gemiştekinin üstünde onu imrendirecek bir artışla olacaktır. Onun Türk inkilbının kökleşmesinde ve gençliğin ona sadık ve yurduna bağlı ruhta yetişmesinde feyizli bir kaynak olmak yolundaki hizmeti, bu çağda daha da kuvvetlenecektir.

Yeni yaşın taze ve dipdiri ruh ve şevki içinde istikbale emniyetle bakan halkevleri, taşıdığı ada her zaman olduğu gibi bağlı kalacaktır. Bu inanışla onun bu yılını kutlarken kurucusu Atatürk'e olan sarsılmaz imanlı aşkımızı ve koruyucu İnnye karşı tam güvenimizi de tekrarlamak en kıvanlı bir borcumuzdur.

ERCİYES

Erciyes ve Spor

Ahmet Hilmi KALAÇ

Erciyes'e çıkmak merakı eskidir. Eski zamanlarda da bu merakını tatmin için Erciyes'e çıkanlar olmuştur. Kayseri'ye uzaktan gelen seyyahların dikkat nazarları, Ulu dağın beyaz karlarına dokunmadan geçememiştir. Bazıları, hayalen çıkmış, oradan etrafını doya doya seyretmiş; hattâ Akdeniz ve Karadenizi dağın tepesinden görmenin kabil olduğunu tahmin ederek, bunu kitabına bile yazmıştır. Evliya Çelebi, İbnibatute bunlar arasında zikrolunabilir.

Ötedenberi dağa üç esaslı maksadın tatmini için çıkılmaktadır. Jeolojik tetkik, yüksek dağ nebatlarının incelenmesi ve Spor. Bundan kırkaltı sene kadar evvel Avusturyalı bir heyetin dağda kamp kurduklarını, kelebek ve haşereler üzerinde incelemeler yaparak birde kolleksiyon yaptıklarını hatırlarım. Henüz idadının ilk sınıflarında bulunuyorduk. Heyetin sık sık bahsi geçerdii. O zamanın meraklı ve hâtırası unutulmaz coğrafya muallimi Ananiya (efendi) bunların kelebek kolleksiyonunu mektebe getirerek talebeye

göstermek gayretinde bulunmuş, dağ üzerine hepimizin merak ve ilgisini uyandırmaya çalışmıştı. Jeolojik incelemeler için Üniversite mensuplarından yalnızca ve heyet halinde Erciyes'i tetkik edenler çoğalmıştır. Son yıllarda sevinçle görüyoruz ki spor ve inceleme bakımından Erciyes'e çıkmak merakı artmıştır. Hemen her sene Halkevinin disiplinli ve metodlu delâletile yazın bir defa Erciyes'in en yüksek tepesine kadar çıkmak âdet olmuştur. Beden Terbiyesi müdürlüğünün rehberliğiyle yapılan Tekirdeki dağ oteli kayakçıların barınmasını kolaylaştırmıştır. Dağcılık ve kayakcılık Kayserinin zevkli sporları arasına girmiştir.

Erciyes'e çıkmak benim de eski meraklarımdan biri idi Bunu 911 senesi Temmuz ayında tatmin edebilmişim. İstanbul'da mektepte iken bazı yazlar, silaya geldiğim zaman bu merak bende uyanır, bir arkadaş bir rehber bulamadığım için arzumu yerine getiremezdim. Kayreri'ye maiyet memuru ve idadının tarih ve coğrafya muallimi olarak geldiğim

yıl, Erciyes hasretimi dindirebildim. Bunun tafsilini Erciyes'in adını taşıyan gazetenin 27 Haziran 327 / 10 Temmuz 911 tarihli sayısında çıkmış olan yazıya bırakıyorum. Bunun tekarrulanmasında, spor ve dağcılık tarihi bakımından naçiz bir hâtıra ve faydası olur kanaatindeyim.

(Erciyesin üstünde) başlıklı 36 yıl evvel yazılmış olan yazı şudur :

"Erciyesin sönmüş bir volkan olduğunu (ilm-i tabakat-ül arzda) okuduğum günden itibaren onu yakından görüp gezmek merakı hasıl olmuştu. Bu arzumu bu Cuma günü yerine getirebildim. Müşahadelerimi Erciyes'in hem nami olan gazetenin sütununa geçirmekle, - gazetemizin bilhassa kendi memleketimizi bilip bildirmek meslekine muvafık - bir vazife ifa etmiş olurum zannedirim.

Biz Erciyes'e şimal tarafından çıkmak istedik. Erciyes'e çıkanlar bu tarafın sarp derelerden, kumsal uçurumlardan müteşekkil olduğundan, çıkılmasını gayrikabil gibi gösterirlerse de biz o kadar müşküllere raslamadık. Filvaki Dağın sırtı kumlu araziden, çürük kayalardan ibaret bulunuyorsa da bunlar çıkılmağa mani teşkil edecek kadar değildir. Maamafi Erciyes'in tepesini bulmak pek de kolay olmuyor. Şafaklayın Hacılardan hareket ettik. Köylülerin getirdikleri kar yolunu takip ederek yükseldik. Üçbuçuk saat sonra ilk kar derelerine tesadüf ettik. Buraya Hacılrlılar büyük karlık diyorlar. Şehre getirdikleri karı buradan kesiyorlar. Burası kartınlık denilen gayri muntazam büyük kayalardan

müteşekkil ve âdeta Erciyes'in göbeği mesabesinde olan dağın yakınlarıdır. O uzaktan bir avuç taşlık gibi görünür ; fakat yanında iken kayaların herbirisi birer heyulayı devmisal kesilir. Köylüler buraya (Peri kartınlığı) diyorlar. O büyük ve tenhai boşlukları, kaya oyuklarını perilere melce ve mesken yapmağı ananatımıza karışan hikâyelerle telif etmek istiyorlar. Şehirden baktığı zaman kartınlık denen yerle Erciyes'in tepesi pek yakın gözükür. Yanına varılınca arada daha ne kadar dereler tepeler vardır. Saatlerce gidilmeyince Erciyes'i bulmak kabil olmaz. O sahalar güzel vâdilerden ibarettir. Tatar yurdu, Ağalar yurdu o civardaki yaylâların isimleridir. Bizi hedefe götürecek dar geçitler, derelerin üstünden, karların kenarından geçiyordu. Tatar yurdundaki davar sahiplerinin siyah çadırları yukarıdan kartal kuşu manzarası veriyordu. Derelerde otlayan sığırlar keçi kadar küçülüüyordu. Karların ayaklarından hasıl olan pınarların şırıltısı, ancak sükutu ihlâl ediyordu. Yükseldikçe derelerin karları çoğalıyordu. Buralarda mevsim henüz ilkbahardı. Yürüdüğümüz için üşümüyorsakta karların üstünden geçmek mecburiyeti hasıl oldukça adımlarımızı sıklaştırıyorduk. İlk kara muvasalatımızdan Erciyes'in ikinci tepesine yükselmemiz beş saat devam etti. En yüksek tepe ile aramızdaki mesafe pek az, kırk elli metre kadar kalmıştı. Fakat bu kadar yeri çıkmak için tekrar karların üstünden dereye inmek ve çıkmak, bir iki saat uğraşmak lâzımdı. Vakit geçmiş oldu-

ğundan bu kadarla iktifa ederek bulunduğumuz tepeden etrafımızı temaşaya daldık. Burada üfk-u merimiz pek çok genişlemiş, nazarlarımızı uzak yerler çarpmağa başlamıştı. Etrafdaki dağlar ufalmış, Ali dağı hiç mesabesine inmişti. Erciyes'in önünde oldukça mehabetle yükselen Lifos, münhat bir tepe olmuştu. Bu dağlardan başka yerler, Hisarcıkla Kayseri arasındaki yokuşlar, Hasan dağı Eskişehir sırtları sanki düz birer ova idi. Kayseri, bu ovanın ortasında ufak bir taşlık manzarası aldı. Hükûmet konağının idadi mektebinin kiremitleri kızarmasaydı Kayserinin şehir olduğuna insanın inanacağı gelmiyor. Köyler öbek öbek birer yeşil veya siyah nokta olmuştu „.

Erciyes'in tepeleri daima ufalmağa mahkûm, çürük kayalardan ibarettir. Güneş ve kar her an çürütüyor ve

ufatıyor. Asırlar geçtikçe şimdiki gördüğümüz tepelerin, şekilleri değişecektir. Tepede hava fevkalâde saf hafif ve her türlü ecnebi maddelerden âridir.

Aşağıda karların tozlanmış olduğunu görmüştük. Tepe civarındaki karlarda tozdan eser yoktur. Erciyes'in tepesi sükûnetli ve mehabetli idi. Ancak bu sükûtu iki kartalın muhrîş sedası ihlâl ediyordu. Saat 9,30 da (ezani saat olduğuna göre 6 olacak) tepeden ayrıldık. İnmek çıkmaktan çok kolay oldu. Karların üstüne rahatça oturmak, kaymak için ufak bir hareket göstermek kâfi geliyordu. Bu suretle yarım saatte güçlükle çıktığımız yerleri beş dakikada iniyorduk. Kâh kayarak, kâh yürüyerek Erciyes'ten ayrıldık „.

Aziz okuyucularım, otuzaltı yıl evvel Erciyes'e çıkışımızın hikâyesi budur.

Ersiyes'i Gökten Tavaf

Behçet Kemal ÇAĞLAR

Yine Hava Kurumu uçaklarındayız. Siz eski bir Anadolu şehrine varacaksınız; bense, deynek atımı koşturduğum yerlere kanat takmış olarak döneceğim. Çocukluğumu Kayseri'de geçirmişimdir. Uçak, çoktan görmediğim bu baba diyarına beni ulaştırmakla bu sefer mekân içinde olduğu kadar zaman içinde de uzaklara götürüyor. Siz bir tarih şehrinin dolaşacaksınız, ben çocukluk bahçemi. Kızılırmağın sarı kavsi üstünden bize gülümsüyor görünen Erciyes beyazlığını seçeliden

B. Kemal Çağlar,
Türk Hava Kurumu filolarile geçen yaz şehrimize gelerek bir kaç gün kalmış ve bu arada Halkevimizde de bir konferans vermişti.

Ankara'ya dönüşünde yolculuk intibalarını radyodaki bir konuşmasında bizlere tatlı tatlı anlatmış olan «Erciyes'ten kopan çığ» şairi, bu konuşmasını, etrafında uçakla tavaf ettiği gümüş tacı dağın adını taşıyan dergimize lütfetmiş bulunuyor. O zaman bu konuşmayı dinlemediğim okuyucularımızın zevkle okuyacaklarını umduğumuz bu konuşma yazısını korken derin kıvanç duyuyoruz.

beri içim içime sığmıyor. Sabah alacasığında Sife gölü ayağı altına bir gümüş keçe gibi serilmiş; iki yanında Ayrık ve Yeniyapan dağları divan durmuş; Erciyes, bulut harmanisine bürülmüş, beyaz sorguçlu başıyla Anadolunun hiç bir zaman yerinden edilemeyecek bir derebeyi gibi hem heybetli hem sevimli. Anadolu saz şairleri zaman olur ki kurdu kuşu konuştururlar, dağa taş seslenirler. Ben de izin verirsiniz Erciyes'e aynı ermiş coşkunlukla beş on beyit atayım:

Aşağıdan bulutlara ömrümce imrenirdim.
Gidipte Erciyes'i görecekler diyerek
Şimdi onlar kıskansın işte murada erdim
Bugün sisler yararak bulutlar çiğneyerek.

Erciyes, ey çağların dona kalmış dağ seli
Ey Tanrının ateşten döktüğü öz heykeli
Çocukluk masalının biricik dev güzeli
Geliyorum göklerden ben sana baş eğerek.

İlk oynayıp oyduğu taş değil belki karmış:
Hergün görünüşüne imrenerek bakarmış,
Yaptığı her kubbede senden bir gölge varmış
Seni öğmüş oluyor el Sinan'ı öğerek.

Bana senin kenevin çiğdemi unutturur
Akbaşın sakallı dedemi unutturur
Hüriyetin eşimi odamı unutturur
Ölüm, sana gelmektir beyazları giyerek.

*Efkere güvercini bıraksın da nazını
Getirsin gagasında Gesinin kirazını
Telgraf tellerinde Seyrani'nin sazını
Taptaze bir koşmayla dillendirsin Everek.*

*Avutabilir mi ki Hisarcığım, Talasım
Deydiği kaç pınarı çöle çevirdi tasım
Yanıyorum bağrında serinlet Erciyasım
Ben iflâh olmamki buz yutup kar giyerek.*

*Ovanın ceylânları bırakmadı peşimi
Aradım senelerdir bulamadım eşimi
Öyle kar, buz gidermez kırk yıllık ateşimi
Biraz söndür serinlet sen alnıma değerek.*

gerçekten Erciyesi ilk göz açtığım günlerden beri başucumda görün- düğü için biraz benimle büyümüş sayarım. Onu kâh çocukluk oyun- caklarım arasında bulmuş kadar mu- nis, kâh saçlarının beyazlığı yalnız yüzünü değil bütün vücudunu da ört- müş bir umacı gibi heybetli görürüm. Erciyesi soğukkanlı anlatmak benim kârım değildir. Ta yukardan ta uzak- tan küme küme tepeler dediğimiz civcivleri bulut kanatları altına çağırın beyaz ibikli bir yaylâ kartalı gibi görünür.

Şehre yaklaşırken Karaman'ın ka- lesi, Selçukun camileri, Cumhuriyetin fabrikaları bir arada parıldar. İşte Kışıkapı semti. İşte lise. İşte mekte- bim. Aşağı inince çocukluğumu bu- lacağım sanıyorum. Öğretmenlerim gözlerimi önünden geçiriyor. Ah elle- rini bir defa daha öpebilsem. Arka- daşlarımı bıyıklı sakallı görmeğe ta- hammülüm yok. Yine sıralara eski çocuk yaramazlığı ile ilişmeliyiz. Ho- camız edep dairesinde oturun deyince döşemeye tebeşirle bir kocaman daire çizip işte edep dairesi budur diye içine çömelmeliyiz. Tayyare meydanının değirmi beyaz çizgisi işte o edep dairesi sanki Lisé bah- çesinin bir kenarında o dalından dü- dük yaptığımız ihtiyar söğüt artık kurumuş olacakki kesmişler. Bazı zor

derslerin müzakerelerinde atlayıp kaç- tığımız duvar gediği çoktan örülmüş. İşte Talas yolu.

*Ali dağı derler dağların hası
Çekmiş kucağına güzel Talas'ı*

Tek atlı arabamızı sürerken okların arasına düşüp tekerleklerin rrasından sağ salım çıkıverdiğim yol. O yolda hiç bir kazanın beni zede- lemiyeceğine inanmışım, işte şimdi de sırtımdaki paraşütüm çengelini çevirerek kendimi aşağı atabilirim... Sel- çuk kümbetleri etraftan şehre girmek için birer ikişer ilerlemekte, Selçuk minareleriyle içerde dalgın ve sakin şehri beklemektedirler. Sağda bir tepe üstünde yeşil değil de beyaz evleriyle Hacılar köyü parıldıyor. Solda dağ doruğunda kavakları mi- nareleşmeğe özenen bir köy var. Mi- mar Sinan köyü. Sinan ilk yeniçeri- liğin yaratıcı ocağına katılmadan önce, her sabah, bu köyde, Erciyes'i rüyasında görerek uyanır, bir o dağa bir yandaki beldeki kubbeler kümbetlere bakar sonra da o civardaki ecdat sanatı koyulan taşçıları seyre- dermiş.

Uçaktan indikten sonra da benim yapabileceğim iş sizi ilk gençliğimin geçtiği köşelere götürmektir. İşte oto- büslerle 20 dakika içinde Kayseri sayfiyelerinin en mamuru Talastayız. Bir aşağı Talas vardır, tarlalar bos- tanlarla başlar, bahçelere gömülü

kalır. Bir de yukarı Talas vardır ki Ali dağına doğru kıvrılarak tırmanan yolun iki yanındaki bağ evleriyle başlar sonra şehirde eşine az rasla- nacak kadar düzgün ve büyük bina- larla tamamlanır. İşte ahabaplardan birinin bahçesi hemen yolun üzerin- dedir. Isırgan otlarının üzerinden at- layıp yeşil yoncaları çekinmeden ba- sarak üzüm eriklerine iştahla uzana- biliriz. Eğer dudaklarda, gözlerde, saçlarda görüp kokladığınız renklerle lezzetlere bir türlü kanamamışsanız, bağrınızın ezeli susuzluğunu bir türlü giderememişseniz, bir tek çare kal- mıştır: Ömrünüzde ilk defa dalından meyva kopardığınız ağacı bulunuz; ondan göz gibi yanan, dudak gibi parıldayan meyvalar koparmayı de- neyiniz. İşte biraz ötede ömrümde ilk defa çıplak omuzlarımı altına tut- tuğum su. Bu omuzlar nasıl çök- mekteler ve o su nekadardır coşkun, nekadardır taze. Mukadderatımız akıp geçen suda değil, oyulup bekliyen toprakta.

Anadolu'nun hemen her yerinde bir kayabaşı vardır. Yukarıdan sarı tarlalara, yeşil bahçelere, alaca düz- lüklere bakan bir tabiat sediri. Ora- lardan su dolu havuza taş atar gibi boşluğa gönüllerden kopma Kayabaşı denen maniler atılır. Bunların, taşın suda açtığı halkalar gibi gittikçe ge- nişleyip bütün orta yaylâyı saran tesirleri çok defa görülür. Talas'da böyle bir kayabaşısı vardır; benim ilk mısralarımı yazdığım, taşlarına uzanarak komşu kızlarının geçişini beklediğim yer. Ah o yaş ne güzel- dir ki, mahallenin eksik etek kızları gözlerle nurlar saçan tanrıçeler görü-

nür. Eğer onlardan biri durupta şöy- le bir işarette bulunsa kendinizi kapıp koyvereceğiniz tutar. Ne sudan şey- ler için o yaşta ölüm göze alınır ve ne sudan şeyler, yaşamak için en kuvvetli bağ görünür. Biz ilk sevgi- liyle, sevgiyi sevmişizdir. Ondan son- rakiler bir takım zavallı vasitalardır. Bizi başka sulara, içkilere, iksirlere götürseler de biz hep o birinci kay- nağın lezzetini özleriz. Halbuki o da bir kireçli ve serince su idi. Nerede bizdeki o eski damak, o ilk zevk, o asil görgüsüzlük ve o mukaddes gaflet?

Çocukluğumuzda gök gürlemeğe, şimşek çakmaya başladımı; Alidağı kişiyor, Erciyes böğrüyor derlerdi. Yaz sağlanlarının bize verdiği ürperti işte o eski benzetişlerin hayalimizde yer eden izlerinden geliyor. Alidağı- nın birer meme ucuyla biten iki tüm- seğini emip büyümeği yine masal devlerine bırakarak Kayseriye dö- nelim.

Kayseri konaklarının kilim çakıl- mış zannını uyandıran yağlı boya nakışlı tavanları meşhurdur. Böyle evlerden biri de vaktiyle bizimdi. Şimdi kapısında (Yozgat oteli) diye bir levha var. İçeride metrük havuz, boynu bükük fiskiye, sızlanan çeşme kurumuş kayısı ağacımız... Büyük kilerin yerli tabirle zezeminin kapısı.

İşte vaktile eski surların Sivas yoluna açılan kapısının bulunduğu yer. Şimdi buranın adı Sivas kapısı. Karşıda bir ev var ki Aşık Keremin Ash'ya kavuştuğu yer olduğu söyle- nir. Masal malûm: Kerem bir keşişin kızına âşıktı. Din ayrılığı, servet farkı,

sınıf başkalığı araya girdi. Kızı kendine vermediler. Keşiş babası, güzel Aslı hanı diyar diyar kaçırdı. Nihayet Kerem Kayseri'de onları buldu. Keşiş, geçim için dişçilik ediyordu. Gelen hastanın başını kızının dizine yatırıyor, çürüyen dişini ya ilâçlıyor ya çekiyordu. İşte Aşık Keremin Keşiş kızı Aslı'nın dizinde biraz daha fazla kalabilmek için « bu da çürük, bu da çürük. » diye otuz iki dişini de çektiği yerin karşısındayız.

Talastan Erkilete doğru, Hacıklınç ve Hunat camileri arasında uzanan istasyon caddesinde yağmurla yıkanmış, masala bürünmüş bir akşam. Duvar gediklerinden, sur aralıklarından Erciyes'in tepesi fanilere gelen gece saatinde bile göktekiler için ebedi sabahı müjdeliyor.

Yılanlı dağı dibindeki yeni hastane yerinin bile eskülâbın yılanı düşünülerek seçildiğini vehmedebiliriz. Selçuk hükümdarlarından Keykubatın adını taşıyan semtteki bataklık çoktan kurutulmuş, Devlet çiftliği olmakta. İstasyon evlerini, Konbina ambarlarını, şahıs apartmanlarını, birbirinden güzel siloetleriyle boşluğa insan azminin anıtları halinde dikmişler. Ve işte Kurşunlu cami : Gecenin kovaladığı akşam ışıklarının, gidip sığındığı yer. Minaresini yer yer çemberliyen üç siyah taş simit,

büyük kayalardan oyulup getirilmiş yekpare halkalardır. Erciyes'ten gelen coşkun kar sularının durgunluğunu ölüm sayan Sinanın elinden çıkmış su sandukasını andıran dik ve kapalı bir hazne, ince musluklardan nazlı şikâyetler halinde sızan suyuna aldırıyor bile. Ötede bir tek kubbe ile mihraptan ibaret şirin kutu içi, gönül içi bir cami. Mihrap da bir mermer kayadan olduğu gibi oyma. Dehanın taşına binip göğe tırmanışı. Erciyes imrense yeridir. Tek kubbenin altında ki boşluk bütün genişliğine rağmen yalnız bir tek büyük insanın, meselâ bir cihangirin tek başına ibadet etmesi için yapılmışa benziyor. Camiden biraz uzaklaşıpta ara sokaklara dalınca davetli olduğumuz evden Erkiletli emminin hem yiğeni hem talebesi Sarı Halil'in sazi taşıyor :

*Yine sabah oldu yollar işledi
Gözüm yaşı kurduydu başladı*

Yine yeşillendi germir bağları

.....
sanki demin uzaktan Erciyes'in başında gördüğümüz karlar, musikinin ateşinde eriyip tellerin arkından yanan içimize akıyor. Kayseride tarihle, sanatla, çocukluk hâtıralarıyla içiçe, Sinan'la Erciyes'i bir birinde görerek uyuyacağız.

Kayseri Ağzı Kelimeler Üzerinde Araştırmalar

XV

Kâzım ÖZYEDEKÇİ

- S -

- Saç : Dügüne gönderilen hediye, güveyin geline verdiği yüzgörümceliği
- Saçma : Saman irisi
- Sağba : Sağ ele yatık olan aşık
- Sağdıç (1) : Dügünde kına gecesi güveyle beraber kına yakılan kimse
- Sağıtma'k : Yumurta vuruşturmasında kırılmıyan tarafla da vuruşarak kırılanın zararını gidermek
- Sahat (Sakat) : İt pisliğinin tabaklarca adı
- Sakar (2) : Hayvanın alnında bulunan küçük akıtma, elinden her vakit ufak tefek kaza çıkan
- Sakdurmak : Tehlikeye karşı dikkatli ve tedbirli durmak
- Sal : Avlulara döşenen yassı taş
- Salkı (3) : Yüksek sallantılı yapı, uzun
- Salaca : Cenazenin taşındığı merdiven şeklindeki tahta teskere
- San : Bağ ve bostanlarda hasıl olan bir hastalık
- San çalmak : San hastalığına tutulmak
- Sangama : Aptal, ebleh

- Sanıtmak : Ağzını ayırarak maksatsız birşeye bakıp durmak, dikilip durmak
- Santır : Ahmak, aptal
- Sarı yıldız : Zühre yıldızı
- Sasık : Pis pis kokan
- Satak : Sığırların kafalarından tutuldukları bir hastalık
- Savak (4) : Yarım akıllı, su oluğu
- Savatsız (5) : Çehresiz, yakışsız
- savı : ...- imsi, gibi, anlamını veren bir takım (Eş-kimsavı, kırlimsavı) gibi
- Savmak : Göndermek
- Savran : Deveci
- Savur : Büyük ziyafet sinisi veya bu büyüklükte mahsusen yapılmış dairevi tahta
- Sazân(sazağan): Sivilce
- Seğlemek : Deriyi buruşturucu madde ile terbiye etmek
- Seğmen (6) : Gelin getirmeye giden atlı kafile
- Seki (7) : Düz ve yüksekçe yer, atın ayağında çoğu bileği kadar çıkan beyazlık

Seki altı : Sofalardaki küçük tah-
talı yer

Sekilenmek : İğreti olarak, hemen
gidecek şekilde otur-
mak

Seklem : On şiniklik zahire yükü

Selçik : Yaramaz, haşarı (Kız
çocuğu)

Seme : Sersem

Sepli : Biçimli, terbiyeli, git-
miye uygun yer

Sepsiz : Biçimsiz, terbiyesiz,
gitmiye uygun olmi-
yan yer

Seeriklemek :

Seten : Bulgur mazi, palamut
çekilen bir nevi değir-
men

Sıdalanmak : İçlenerek öfkelenmek

Sıdara : İçli öfke

Sıkmak : Birinin gıyabında, aley-
hine atıp tutmak

Sıktırma : Eskiden tepeliğe dizi-
len altın

Sındı (8) : Makas

Sırsıl : İnat

Sıyhıtmak : Kabin dibinde kalan
bir mayi maddeyi baş-
ka bir kaba boşalt-
mak

Sıyıtırmak : Bir şeyin kenarı

Sıyıtırmak : Bir şeyin değer değmez
süratle geçmesi

Sızgıt : Kavurma

Siddi : Yaşlı kadınların birbir-
lerine hitaplarında kul-
landıkları bir harfi
tarif. (Arapça Seydi-
nin müennesi olsa
gerek)

Siftirmek : Eti kalmayınca ya ka-
dar kemiği dişlemek

Siftinmek : Miskin miskin kaşın-
mak

Sile : Baş parmakla gergin
duran şahadet parma-
ğının arasındaki uzun-
luk. iyice dolmuş sini-
ğin ağzı.

Silgi : Yakın yerlere gitmek
için kadınların başla-
rına aldıkları örtü

Similik : Uyuşuk, sessiz, miskin

Sinçi : Kılık, kıyafet

Sinçisiz : Kılıksız, kıyafeti bo-
zuk

Sindik : Civa

Singin (9) : Bedene ve renge uy-
muş elbise ve renk,
kokusu etrafa sinmiş

Sinmek (10) : Bir yere çekilip giz-
lenmek, kokusu etrafa
yayılmış, yakışmak

Sinirmek : Alish verişte başkasının
parasını yemek

Sinleşik : Güç kesilecek kadar
kuru

Sinsi (11) : Yaptığı kütülüğü belli
etmiyen

Sintir : Kılıksız ve miskin, şaş-
kın

Sitil (11) : Fide (sebze) büyük
bakraç

Sivsi : (Sinsi) den galat olsa
gerek

Siyeç : İstimna yapan hayvan
(koyun, keçi, atın)

Siyim siyim : İnce ince yağın yağ-
mur veya sessizce
ağlayış için kullanılan
bir zarf

Siymek (13) : Bir kabin veya bir ye-
rin ince deliğinden su-
yun sızması, kedi ve
köpeğin küçük aptesti

Soku (14) : Bulgur, buğday v.s...
dövmeğe mahsus oyuk
taş

Sokranmak : Hoşnutsuzluk gösterip
söylenmek

Sokum (15) : Lokma

Solba : Sol ele yatık gelen aşık

Sonsuz : Nankör

Sormuk şe-
keri : Akide şekeri

Soyak : Soyu sopu temiz, ve-
rimli, cins olan

Soyka : Ölünün üzerinden so-
yulan elbise,

Söbe (17) : İğri (eşya ve bez için)

Söbek : Bulgur değirmeninin
üst taşı ortasına ko-
nan ve alt taşıdaki mi-
lin geçmesine yarıyan
tahta

Sölpük (18) : Dağınık, intizamsız

Sucukmak : Tekdir karşısında ses
çıkarmamak

Suçukmak : Suçlu olarak susmak

Sulak : Suyu olan, suyu bol,
kaşlar için su konulan
küçük kap

Sumat : Yekpare sofra havlusu

Sumsuk : Eli yumruk yapıp şa-
hadet parmağın bükü-
mü ile vurma

Sumsukla-
mak : Sumsukla dövmek

Susamsı : Suyu fazla konduğun-
dan lezzeti kaçmış
yemek veya az tatlı
şey.

Susuk : Dokunuşunda çözgü
kaçığı bulunan

Süksün
(Sügsün) : Ense

Sülük : Cevizin erkeklik organı

Sümdük : Her gördüğünden isti-
yen pis boğaz çocuk

Sümülük : Kılıksız, miskin

Sünepe (20) : Kılıksız, mıymıntı,
uyuşuk

Sürgü (21) : Kapı mandalı

Sürgün (22) : Bir bitkinin üzerinden
veya yanından yeni
süren filiz

Sünmek : Birşeyinçekince uzama
sı, kızan bir hayvanın
insanın üzerine doğru
saldırması

- § -

Şahbaz (1) : Eli çabuk, işi çabuk
gören

Şakalak : İri gösterişli tane

Şakalaklı : İri iri taneli yağmur
veya üzüm v.s...

Şakalanmak : İrileşmek, güneşte yap-
rakların sallanarak
parlaması

Şakşakı : İri taneli süs tespihi

Şalak : Bostanın döküntüsü
ufak ham karpuz

Şallak (2) : Çırılçıplak

Şapat : Eski, çürük çarık şey

Şaptirik : Kılıksız, sinçisiz

Şarıkkan : Yınnaşık, sırnaşık

(şılıkkan)

Şarıkmak : Yınnaşmak, sırnaşmak

Şatirik : Bir şeyi izam eden,
(Şatirikli) alingan kovcu

Şebik : Alkış

Şebit : İnce açılmış, sacda
pişmiş ekmek

Şebit minderi : İnce köşe minderi

Şelek : Arkada, sırtta taşınan
ot veya yakacak yükü

Şeltik : Örflü delikanlının yanında gezen onun (evet) çisi
 Şembelek : Mürâi, sözünden dönek
 Şemşamer : Ay çiçeği, güne bakan (şems-ü kamer)in yanlış söyleniş olsa gerek
 Şerbetlik (3) : Gelin kızlara şerbet içme zamanı gönderilen hediye, odalarda duvara girme, göz göz camlı dolap
 Şevşii : İğri
 Şif : Ezilerek suyu çıkarılan meyvaların posası, küspesi
 Şikir : Surat, çehre, yüz ya-kışık

- (1) Sağdıç — Sözlük : Düğünde gelin ve-ya güveye kılavuzluk eden kimse
 (2) Sakar — Sözlük : Ayni
 (3) Salkı — Sözlük : Salık, haber
 (4) Savak — Sözlük : Bir akar suyun bölündüğü yer. Bir suyun fazlasını akıtmak için yapılan düzen
 (5) Savat — Sözlük : Gümüş üstüne işlenen siyah nakışlar
 (6) Seğmen — Sözlük : Ulusal günlerde, düğünlerde törene yerli kılıklarla, atlı ve silâhlı olarak katılan yiğitler,
 Seğmen — Lûgat : Yeniçeri ocağına mülhak bir nevi asker
 (7) Seki — Sözlük : Ayni
 (8) Sındı — Sözlük : Ayni
 (9) Singin — Sözlük : Sindirebilen, haz-mu kaabil
 (11) Sinmek — Sözlük : İlk mâna ayni di-ğerlerini almıyor
 (12) Sitil — Sözlük : Birinci mânayı al-muyor

Şikirsiz : Yakışksız, suratsız
 Şikri azmak : Yakışığı bozulmak, yüzünün güzelliği kay-bolmak
 Şinedirli : Eskiden özürü bulunan, (Şünedirli) sabıkalı,
 Şivşit : Belirti, alâmet,
 Şıkınna : Hoppa
 Şırgın : Susam yağı, (Şılgın)
 Şıvga : Ağacın yanlarından süren filiz
 Şıvgın (4) : Yağmurla beraber ya-ğan kar

- (13) Siymek — Sözlük : Birinci mânayı al-muyor
 (14) Soku — Sözlük : Taş dibek
 (15) Sokum — Sözlük : "Kuyruk sokumu" bileşik isminde ge-çer. Yufka ekmeği arasına peynir dü-rerek yapılan köy sandviçi
 (16) Soyka — Sözlük : Ölü ve tutsağın üzerinden soyulan giyiriler
 (17) Söbe — Sözlük : Biçimi yumurta gi-bi olan oval, beyzi
 (18) Sölpük — Sözlük : Gevşeyip kendini koyvermiş
 (19) Sulak — Sözlük : Ayni
 (20) Sünepe — Sözlük : Ayni
 (21) Sürgü — Sözlük : "
 (22) Sürgün — Sözlük : "
 (1) Şuhbaz — Sözlük : 1 - İri bir cins akdoğan
 2 - Çevik ve be-cerikli
 (2) Şallak — Sözlük : Ayni
 (3) Şerbetlik — Sözlük : Şerbet yapmaya ya-rıyan
 (4) Şırgın — Sözlük : Ayni

Kitaplar:

"Tanzimat Edebiyatında Fransız Tesiri,,

II

Yazan : Hikmet DİZDAROĞLU

(Geçen sayıdan kalan)
 Ne yazık ki, araştırmacı, rolünü bu kadar büyük gördüğü Şinasi'ye müstakil bir bölüm ayırmamış. Esa-sen, eserin noksan taraflarından biri budur. Yâni Tanzimat şair ve yazar-larının bir kısmı etraflı incelemeğe tâbi tutulduğu halde, bazıları, bun-dan mahrum kalmıştır. Meselâ Şinasi ve Sezai Bey bunlardandır,

Tanzimat nazmindaki Fransız tesiri, nesre nazaran, daha azdır. "Bunun sebebini Fransız şiirinin zâfında de-ğil, Türk şiirinin kuvvetinde ve ya-bancı tesire karşı olan mukavemetin-de aramak lâzımdır." (sh: 72). Bu fikre, kitabın 119 uncu sayfasındaki tekrar temas edilmiştir. Nazmın ne-sirden daha az müteessir olunuşuna sevinmek bile lâzım. "Zira, şiirimizde şayet roman, tiyatro vesaire gibi son bir asır zarfında temamiyle Fransız edebiyatının nüfuzu altına girmiş olsaydı, herhalde orijinalite bakımından fazla birşey kazanmış olmayacaktı." (sh: 72). Bu fikre katıl-mıyacak kimse yoktur, sanırım.

Bu bakımdan, Fransız şairinin Tan-zimat şairleri üzerindeki tesiri, sa-nıldığı kadar büyük olmamıştır, ve yalnız şekle münhasırdır. "Tanzi-mat şiirinde Fransız tesiri ancak şe-

kil sahasında bir takım yeniliklerin yapılmasını neticelendirmiştir. Fakat Fransız şiirinin ruhu ve karakteri Tanzimatçılar tarafından asla anla-sılmamıştır ve bu ruhtan Tanzimat şiirinde eser dahi yoktur., (Sh. 80)

Bundan sonraki dört bölüm, Tan-zimat edebiyatında Fransız tesirini kuvvetle temsil eden, Tanzimatın dört büyük şahsiyetine ayrılmıştır, başta Vefik Paşa geliyor.

Vefik Paşa, bilindiği gibi, bizde Molière'nin mümessilidir. Fakat, ne-den başkalarını da değil de Molière'i tercih etti ? Araştırmacı, bu soruyu ortaya koyuyor ve karşılığını veri-yor : O, daha genç yaşta, dedesi ve babası gibi, Fransızca öğrenmiş-ti. Bu, kendi kendine ve İstanbul'da değil, Fransa'da ve bir Fransız lise-sinde - Saint - Louis Lisesi - oluyor. Yalnız Fransızca'yı öğrenmekle kal-mıyor, "Fransız edebiyatının âşinası oluyor., (Sh. 85) Ama, Pariste bu ilk bulunuşu sırasında Molière'nin eserlerini Türkçe'ye tercüme veya adapte etmek fikri henüz kendisinde yoktur. "Çünkü, Molière'in şaheser-lerini Pariste doya doya seyrettiği zaman Vefik Paşa henüz bu muaz-zam işi başaracak çapta bir muhar-rir değildi. Bundan başka, o nefis

adaptasyonlarını yapabilmesi için kendi memleketini, o zamanki Türk cemiyetini teşkil eden muhtelif din ve ırklara mensup unsurları yakından görmesi ve iyice tetkik etmesi lâzımdı., (Sh. : 84-85)

Molière'i Türkçe'ye nakletmek düşüncesi, Vefik Paşa'nın, 1859 da Büyük Elçi olarak Paris'e gidişinin ve "çocukken, Saint-Louis Lisesinde sınıfta ders olarak okuduğu Molière in komedilerini bu sefer Comédie Française,, tiyatrosunda doya doya seyrettiğinin mahsulüdür.

O, artık, bu büyük işi başaracak yetkiye sahiptir: Fransızca'yı mükemmel bilir, Fransız edebiyatını yakından tanımıştır, Fransız tiyatrosunun büyük üstadlarının -bilhassa Molière'in- eserlerini seyretmiştir, bunlara ilâve olarak da, Osmanlı cemiyetini teşkil eden "muhtelif din ve ırklara mensup unsurları" yakından tanımıştır. Buna bir de devlet hayatındaki çeşitli görgü ve tecrübelerini katınız, o zaman, Vefik Paşa'nın neden Molière'i tercih ettiği kolayca anlaşılır.

Sonra, Vefik Paşa'nın kuvvetli bir görüş kabiliyeti vardır. Molière'in hangi eserlerinin adapte, hangilerinin tercüme edileceğini kestirmiştir. "Gerçekten, Fransız muharririnin, o zamanki Türk cemiyetinin örf ve âdetlerine uymayan komedilerini sadece tercüme ettiğini görüyoruz." (Sh: 87). Adapteleri ise, "Molière'in en güldürücü ve en çok sahne oyunları ile dolu olan eserleridir." (Sh:87).

Yazar, bundan sonra, Ahmet Vefik Paşa'nın adaptelerini, metinler üzerinde, asıllarıyla karşılaştırmaktadır. Kanaatine göre, "Vefik Paşa adaptasyonlarının en güzeli", (Zor Nikâh)'tır. Bunun sebebi de, "Vak'a'nın baştan aşağı komik sahnelerle dolu oluşu, ve bundan başka, o zamanki Türk cemiyetinin örf ve âdetlerini iyice aksettirmiş olmasıdır." (sh:88).

Vefik Paşa adaptasyonlarının bu kadar başarılı olmasının sebepleri vardır: Önce, o, "zemin ve zamanın temin ettiği kolaylıklardan faydalanmasını" bildirmiştir. Lisana hâkimdir. Ve nihayet, memleketimizdeki azınlıkların "yaşayışları, dilleri, örf ve âdetleri hakkında oldukça etraflı bir bilgiye sahipti." (sh:98).

İşte bu yüzdendir ki, "Vefik Paşa her zaman değilse bile, ekseriya, Fransız komedi dâhisinin seviyesine çıkmasını bilmiş, onun eşsiz sanatına âdeta rekabet edecek kadar hüner göstermiştir." (sh:89). Molière'in ruhu, Vefik Paşa adapteleriyle şad olmalıdır. Çünkü, "Molière belki de hiçbir yerde, hiç bir dilde kendisine bu kadar güzel, bu kadar lâyük bir eş bulamamıştır." (sh:86).

Tanzimat romancılığında Fransız tesiri, Ahmet Midhat Efendi ile başlamıştır. O, "Fransız edebiyatı ile Türk edebiyatı arasında âdeta bir köprü vazifesini" gördüğü gibi, "memleketimizde Fransız edebiyatının bir nevi vulgarisateur'u de olmuştur." (sh:103). Bu vasıfları taşıyan romancının (Hasan Mellah)'i ile, Alexandre Dumas Père'in Le Comte de Monte-Christo'su mukayese edilmektedir. Mukayesede, "Hasan Mellah'ın tercüme yahut adapte bir eser olmadığı" (sh:107) neticesine varılıyor. "Hasan Mellah, muharririn kendi tâbirince belki bir "nâzîre" olabilir, fakat bir "aşırma" değil." (sh:107).

İyi ama, nâzîre, ancak, aynı değer de iki eser arasında olabilir. "Şu halde Hasan Mellah Fransız muharririnin romanına bir nâzîre teşkil edebiliyor mu, edemiyor mu? İşte modern edebiyatımız için verilmesi gereken hüküm budur." (sh:107). Sayın Doçent, bu hükmü de vermektedir: "...Ahmet Midhat'ın romanı, Fransız muharririnin evrensel bir şöhrete malik olan romanına bir nâ-

zire teşkil edebilecek değerdedir." (sh:107-108). Bu, hem konu, hem de üslûp bakımından böyledir.

Şu da var ki, Fransız romancılığının Ahmet Midhat'taki izleri inkâr edilemez; onun romancılığının kökü, Fransız romancılığında; devamı ise, Servet-i Fünun romancılığındadır.

Namık Kemal'e gelince: "Fransız dili ve edebiyatı"nın izleri, "nazmından ziyade nesrinde" görünmektedir. Ancak, bu tesir, "Kemal'in tefekkür hayatında edebî hayatından çok daha evvel başlamıştır." (sh:120). Bilindiği gibi, Namık Kemal'in en kuvvetli romantik eseri, Celâleddin Harzemşah'tır. Kitapta, bu eserle, Victor Hugo'nun Cromvell'i karşılaştırılıyor. Sonuç şudur: Celâleddin Harzemşah, "teknik bakımdan", Cromvell'den, mukaddemesi ise "ana fikri" itibarile Cromvell mukaddemesinden mülhemdir. Fakat Namık Kemal, "tiyatronun klâsik üç kuralını yıkma bakımından Victor Hugo'dan daha ileri gitmiştir." (sh:130). Sonra, Namık Kemal, "üslûp bakımından orijinal kalmasını bilmiştir." (sh:140).

Cevdet Perin, Namık Kemal'in diğer tiyatro eserlerinin de Fransız tesiri altında yazıldığını iddia etmektedir (sh:143). Kanaatimizce, bu, kuvvetli temele dayanmayan ve acele verilmiş olan bir hükümdür.

Abdülhak Hâmid'in eserinde Fransız tesiri: Önce, "Hâmid klâsik midir, romantik midir?" sorusu cevaplandırılıyor. O, romantiktir. Hem "lirizmi Hugo'nun lirizminden daha derin olan bir romantik." (sh:157). Ve o, "hiçbir zaman, Kemal gibi Hugo'nun mutlak tesiri altında kalmamıştır." "Hâmid, Hugo olmaktan hayli uzaktır." (sh:158).

Acaba Hâmid'e müessir olan kimseler yok mudur? Vardır elbette. "Hâ-

mid hem Şarkın, hem Garbın tesiri altında kaldığı gibi, hem Fransız klâsiklerinin, hem de Fransız romantiklerinin tesiri altında kalmıştır; "(sh:160). Şu halde bu iki tesiri belli edecek ve Hâmid'in edebî karakterini belirtecek bir ad bulmak lâzım. Sayın Cevdet Perin, buna «nêoclasico-romantique» (yeni-klâsik-romantik) diyor, (sh:160).

Araştırmacı, Hâmid'in birkaç piyesini Fransız klâsiklerinin veya Byro'nun eserleriyle mukayese ettikten sonra (sa:162-182), "Hâmid'in eserinde romantizmin tesiri,,ne geçiyor.

Ona göre, "Hâmid'in tiyatrosunda hakikaten teknik bakımdan" tesiri olan şahıs, Musset'dir. Çünkü, "Musset de, Türk şairi gibi, temaşa eserlerini Comédies et Proverbes adı altında oynamak için değil, okunmak için yazmıştır." (sh:183). Bundan sonra, "Hâmid'in ne dereceye kadar romantik olduğunu göstermek" Ve Hugo'nun Hâmid üzerindeki tesirinin derecesini belli etmek için, Rıza Tevfik'in (Hâmid ve Mülâhazat-ı Felsefesi)'nden alınmış, ve bizce olmasa da bir noksanlık teşkil etmiyecek uzun sayfalar geliyor (sh:186-200). Esasen, yazar, bu naklettiği fikirlere iştirâk de etmiyor (sh:201). o halde yaptığı, hem kendisi, hem de okuyucu için beyhude bir zahmetten başka birşey değil.

Hâmid'i diğer Tanzimat şair ve muharrirlerinden ayıran bir hususiyet de, ötekilerin yalnız nesirlerinde sezilen Fransız tesirinin, Hâmid'in hem nazım, hem de nesrinde kendini göstermesidir. Bu, onun lehine kaydedilecek bir nokta drğildir: «Hâmid'in edebî hayatında Fransız edebiyatının yaptığı bu iki taraflı tesir, maalesef, Türk şairi için iyi olmamıştır.»

Yedinci ve son bölüm: XIX uncu

asırda Türkçeye çevrilen Fransızca eserler. Öyle sanıyoruz ki, eserin en orijinal bölümü budur. Hele bilhassa tercümede tuttuğumuz yanlış yolun kuvvetli bir teşhisle belirtilmesi (sh:206-207). İnsanı derin derin düşündürüyor: "Yalnız edebî tercümelere götüren yol, bir memleketin kültür hayatında, uyanışı (Hümanizmayı) meydana getirmek için tâkip edilmesi gereken yollardan biridir, fakat yegâne yol değil," (sh:207). "Gerçekten diğer milletlerin kültür hayatlarında husule gelen uyanışların daha ziyade ilmi, felsefî ve tarihî eserlerin tercümelerinin tesirile doğduğunu görüyoruz." (sh:207).

"Bir memleketin kültür hayatında inkılâp husule getirecek eserler dinamik eserlerdir. Bunun aksini iddia etmek, fikrin sosyal hayatta oynadığı rolü inkâr etmek demek olur. Bu yüzdendir ki, bir asra yakın bir zamandanberi memleketimizde devam edegelen tercüme cereyanı, kalite bakımından düşük olduğu için gerektiği şekilde verimli olamamıştır." (sh:207). Yazara hak vermemek kaabil değil.

Yukarıki satırların peşi sıra, XIX uncu yüzyılda, Fransızcadan Türkçeye çevrilen eserlerin listesi geliyor (sh:209-232). Şüphesiz, bu liste tam değildir; nitekim, yazar da bu ciheti kabul etmekte, ve maksadının "tam

bir tercüme listesi vermekten ziyade on dokuzuncu asır tercüme cereyanının tâkip ettiği istikameti belirtmek ve bu sahada çalışacak olanlara zemin hazırlamak" olduğunu söylemektedir. Bu da, azımsanacak birşey değildir.

Kitabın sonunda bir alfabetik bibliyografya ile, indeks var. Bunlar, bir yandan, eserin ilmi değerini artırdığı gibi, öte yandan, okuyucunun işini kolaylaştırmaktadır.

Göze çarpan bazı yanlışları da işaret edelim: Sayın Cevdet Perin, Faik Reşat merhumun herkesçe malûm (Eslâf)'ını (İslâf) diye yazmış (sh:205). Bağlama (ki) sini de, birkaç yerde, kelimeye bitişik görüyoruz. (Bk.sh:192, satır:6, sh:193, satır:14, sh:194. satır:24, sh:212, satır:5, vs...). "Gekçekten" kelimesi de, insanı bıktırarak kadar çok kullanılmıştır. Hemen her sayfada, birkaç "gerçekten"le karşılaşılıyorsunuz. Artık bunun için sayfa numarası vermeğe lüzum yok. Kitabın herhangi bir yerini açmak yeter...

Yazarın arzusu dışında olan baskı yanlışları da var. Bir (Doğru-Yanlış) cedvelinin bulunması çok yerinde olurdu.

Bununla beraber, (Tanzimat Edebiyatında Fransız tesiri), muhakkak ki, bir ihtiyaca karşılıktır. Mukayeseli edebiyat janrında ilk ve tek Türkçe eser olduğu da kayda değer.

KONUŞMAK

Yazan : Muharrem Barut

Rüzgâr eser, bir narin dal, bir sevgili yaprakcıkla : Hışıl hışıl konuşur.

Dalga doğar enginden, kopuşur, akar gelir : Mavi sular kıyıda kumlarla, çakıllarla, köpük köpük, şırıl şırıl konuşur.

Türkmen kızı, yaylâda Aygülleri sokunur, bir canlı göğüs ile : Burcu burcu, bingil bingil konuşur.

Asmalar çardak yasar : Işıktan hevenklerle kütür kütür, çingil çingil konuşur.

Beşikteki yavrunun minnacık ellerinde saadetler yumulu : Süt gibi bir uykuyla mışıl mışıl konuşur.

Uzak, yaban ülkelerde yüz binlerce ses : "ekmek", diye, açlıkla : zırlı zırlı konuşur.

Kafesteki mahpus kuş, bir dinmez özlem ile : Çerçöpten yuvasını cıvı cıvı konuşur.

Benim cingöz Tekir'im, münzevi köşesinde : Bir yumakla, iplik iplik, hırıl hırıl konuşur.

Yastıktan kayan başım, bir karışık dil ile : Sessizliğin içinde, horul horul konuşur.

Şu bizim Kayseri'liler - zemine zamana göre - kaşla gözle, sezdirmeden : Usul usul konuşur.

Yanık sitep köylüsü, kurak yaz günlerinde göklerden yağmur bekler : Bir içli dua ile mırıl mırıl konuşur.

Okuyucu yazımı okuyup bitirince : "Bu, nazım mı, nesir mi?" der, hayretle dudağından fısıllı fısıllı konuşur.

Ve aydın gecelerde bir körpe ay : Yıldızlarla, ışıllı ışıllı Albayrağı konuşur.

Yarıda Kalan Şiir

Yazan : İsmet ULAŞ

Vızzzzzzz.....

Odanın yarı açık penceresinin camlarında bir eşek arısı vızıldıyordu. Şairin kaşları çatıldı. Bu vızıldıyan arı, sanki onun beyninin içinde dolaşıyordu.

Sol elinin avucuna dayadığı başını kaldırdı : Çehresinde ; en samimi duygularını hiçe sayanlara karşı duyulan asabiyetin çizgileri belirmişti. Halbuki o, ruhunun derinliklerinde ve şuurunun altında gizli şeyleri, şuur aynasına aksettirmekteki çileyi yaşıyordu ve bu çile, yaratmak demekti.

Bir müddet arıyı camın üzerinde takip ettikten sonra şairin gözleri parladı. Pencere camının yarısı açık olduğu halde bir türlü göklerin aydınlık dünyasına yol bulamıyan bu eşek arısı ile, kendi içindeki arayış ve bulamayıştan dolayı yaşadığı çilenin azabı arasında bir münasebet buldu. Evet ! Bu açık pencereden sel gibi boşanmalı idi. Halbuki o; kâğıda yazdığı satırlara göz gezdirdi ; gününü yaşadığı insanların yaşama mevsimi ile münasebeti olmayan şeyler karalamıştı.

*Yükselir göklere yerden bir haber
Tüten yemyeşil ruh olur serviler*

Serviler motifi, mezarlığı tedai ettiriyordu. Niçin mezarlıktan bahsetmeli idi ? Önünde nabızı çarpan en-

gin bir hayat varken ! Fakat düşündü : Kendisi hiç bir zaman hayatı, zevk ve neşe cephesile kucaklayamamıştı.

O, dünya ve hayatın büyük sırlarının endişesini taşıyordu. Bu kısır mısraları beğenmedi ve sildi. Yazdıklarını okumaya devam etti :

*Yapraklarda hüznün mevsimde hicret
Rüzgârlarda veda, ufuktan davet*

Bu mısralar, son baharı hatırlatıyordu. Halbuki o, nefret duyan, isyan eden, tereddüt ve şüphe eden neşe ve heyecan duyan, ızdırıp çeken, hülâsa : Yaşayan insanların hayatından bahsetmek ve hayatı, mevzu olarak almak istiyordu. Yazdığı mısralar ise :

Vızzzzzzzz.....

Hay allah kahretsin ! [Öfke ile kalktı ; fakat arı, daha yükseğe uçmuştu.

*Bir zaman sesini duyduğumuz kuş
Bu yerlerden bilmem ne zaman
uçmuş ?*

Vızzzzzzzz.....

Kalktı ; sandalyanın arkasına astığı ceketini aldı, arıyı kovalamağa başladı. Eşek arısı, hep havalanıyordu.

Vızzzzzzzz..... Vızzzzzzzz.....

Çare yok. Oturdu ; arının alçalmasını bekledi. Arı akibetini sezmiş

B A R I Ş

- 945 -

*Sınırlarda sona erince nöbet
Göklerde aydınlık, gönülde huzur,
Dökülür bir şarkı gibi saadet ;
Mevsimlerde gülüş, heykelde gurur.*

*Şehrin semasını süsler bir masal,
Dudaklarda parlar selâm sesleri
Ve bir fecir vakti müjde verir dal
Beyaz çiçek açar barış haberi.*

Hüseyin ULAŞ

gibi pike bir uçuşla indi ve açık pencereden dışarıya fırladı.

Oh... diye rahat bir nefes aldı ve yine kendi dünyasına daldı. Masanın üzerinde bir heykeltraş arkadaşının kendisine hediye ettiği Edgar Allan Poe'nun küçük haut relief bir portresi vardı. Poe'nun geniş alnı, uzun kıvrık saçları, alnına yakın gözleri bilhassa gözlerinin altında ızdırabı ifade eden çizgi ile Poe'nun on üç yaşındaki sevgilisine duyduğu büyük aşkı düşündü. Poe'nun melânkolik şiirlerinden birisini kendi kendine okurken içinde bir eziliş hissetti. Sonra önündeki kâğıda göz gezdirdi. Yazdığı şiiri beğenmemekle beraber

SONBAHAR adını koydu ve şu mısraları ilâve etmeğe başladı :

*Günler, yaprak yaprak ve sıra sıra
Sonbahar, dökülür ıslak yollara*

Vızzzzzzzz..... Vızzzzzzzzzz.....

Arı, tekrar gelmişti ve bu sefer şairin başı ucunda uçuyordu. Asabiyetten ayağa kalktı; kalem elinden düşmüştü. Masanın üzerindeki kitaplardan birisini kapıp arıya fırlattı. Şangır - şungur... cam aşağıya indi.

Kapı, telâşla açıldı, karısı içeriye girmişti :

— Ayol ne oluyorsun ?

— Hiç canım, camı açmak istemişim de !..

Hacı Seyit Mehmet Ağaya ait Fıkralar

Yazan : Kâzım ÖZYEDEKÇİ

Arkadaşımız Ali Rıza Önderin, 42-43 sayılı Erciyes'teki (Hacı Seyit Mehmet Ağa) yazısını okuyan beş-altı tanıdık, mecmuanın çıktığı sıralarda, bana bu fıkralardan söz açarak, bunların tespit edilmiş olmasından duydukları memnuniyeti ifade etmişler ve (Erciyes) için böyle mahallî değerlerin aksettirilmesindeki önemli hizmete işaret ederek kendi hafızalarında saklı bulunan fıkralardan bir ikisini de nakletmişlerdi. Bu, "Bunları da yazın, unutulmaktan kurtulsun," demekti. Bu tanıdıklara, gösterdikleri yakın ilgiden dolayı teşekkür ettikten sonra bunların da bu işe daha önce başlamış olan Ali Rıza Önder tarafından tespit edildiklerinin muhtemel bulunduğunu söylemiş ve çıkacak sayı için arkadaşın bu konunun devamına ait yazı göndereceğini umduğumu ilâve etmiştim. Başlanmış bir yazının devam ettirilmesine benim kalem karıştırmam elbette doğru olmazdı. Arkadaştan beklediğim yazı maalesef gelmedi. Onun için de bundan önceki sayı da (Hacı Seyit Mehmet Ağa)ya ait fıkraların devamına ait bir şey yoktu. Bu defa da arkadaştan aldığım mektupta başkaca fıkra tespit edemediğinin bildirilmesi kalem karıştırmak istemeyişimin hilâfına olarak, bu güzel mevzuata ait ibret verici fıkraların tarafımdan tespit edilmesini bir mecbu-

riyet olarak yükledi. Ben de bunları anlatılan şekli ile yazmaya çalıştım. Yeni şeylerle, bilinenlerin üstüne bir damla daha ilâvesini görmekten zevk duyacağımı umduğum arkadaşımın bu hareketimi müsamaha ile karşıyacağımı umuyorum. Kendisine yazdığım mektupta, bu fıkraların tespiti hususundaki tasavvurunu daha önce gerçekleştirmiş olduğu cihetle bu uğurdaki yükümü hafifletmiş bulunduğunu bildirmiş ve kendisine teşekkür etmiştim. Fakat konunun yarım kalmasına gönlümün razı olmayışı, bu yükü seve seve kabullenmemi icap ettirdi ve fıkraların sahibi zatın, ruhunun şâdolmasındaki veliliğine olan hayranlığım, onun yâdolması hususundaki arzusunun gerçekleşmesinde beni yazıfeli kıldı. Bu vazifeyi tam yapabilmek için bir pazar torunu manifaturacı Hacı Seyit Mehmet Efendinin evine kadar gittim; fakat hasta ailesini tedavi için İstanbula gittiğini öğrenerek geri döndüm. En küçük oğlu Hacı Nuh Efendiyi aradım ve Vezir hanında saatçi olan oğlundan onun da Pazarören de müteahhitlik yapıyor olduğunu, Kayseriye ancak iki-üç ay sonra gelebileceğini öğrendim. Hacı emmiye ait daha esaslı bilgi verebilecek olan baba dostu en küçük oğlu Hacı Nuh efendiyi-ki şimdi bu zat altmışını

geçkindir — ele geçirdiğim zaman, babası (Hacı Seyit Mehmet Ağa) hakkında okuyuculara daha doğru ve esaslı bilgi ve fıkra vereceğimi ümit ediyorum. Hacıemminin torunu — en büyük oğlunun oğlu — olan manifaturacılık eden Hacı Seyit Mehmet Efendinin İstanbula döndüğünü işittim. Fakat, ticaretle meşgul bir adamın, mağazasında onu bir iki saat meşgul etmek belki doğru olmaz düşüncesile şimdilik dükkânına uğramaktan çekindim.

Şayet, Hacı Nuh efendiyi yakalayamaz da bir şeyler öğrenemezsen mecburen bu zatı rahatsız edeceğim. Fıkralardan bir kaç şunlardır :

* *

Zekâ ve muzipliği ile tanınmış olan ve evvelki sene ölen Hacı Melek, delikanlılığında oturma arkadaşlarıyla yaptıkları ferfenede hissesine tel kadayif düşer. O zaman bir tepsi kadayif her şeyi ile en çok üç-beş kuruşa mal olurmuş. Hacı Melek: şekerin okkası kırk, elli para olduğu sırada, bu kadar parayı nerden bulacak?.. Aklına bir kurnazlık gelir ve doğruca Hacıemminin dükkânına varır.

— Hacı emmi der, bizim arkadaşlardan kimsesiz bir garip molla sizlere ömür oldu. Meğer kefini de veresiye vermezlermiş. Cenaze ortalıkta kaldı, bekliyor.

Bunu dinleyen Hacı emmi derhal çekmecedan iki meciye alarak Hacı Melek'e uzatırken sorar :

— Oğlum cenazeyi hangi camiye getireceksiniz ? Hacıemminin maksadı garibin cenazesinde bulunmaktır. Bu sual karşısında afallaşan Hacı Melek, işi bozuntuya vermemeye çalışır ve kendini topluyarak, boynu bükük cevap verir :

— Hacı emmi der cenaze çok şiş duracak gibi değil. Namazını kılıp hemen kaldıracamız. Öğleye beklemeyecek.

— Eh, allaha rahmet eylesin haydi oğlum diyerek yol verir. İki meciyeyi koynuna koyan Hacı Melek, doğruca o zaman aşçı dükkânlarının bulunduğu Kale önüne gelir bir sini açma baklava yaptırır ; bir paket beşlik tütün alır ve bir çalımla oturmaya varır. Tabakasını kucaktan kucağa dolaştırırken arkadaşları bu fevkalâdeliğin sebebini anlıyamazlar. İçlerinden biri dayanamıyarak sorar. Hacı Melek de mes'eleyi olduğu gibi anlatır. Gülüşür ve baklavayı afiyetlenirler. Aradan bir hayli geçer. Nihayet birgün bu muziplik Hacıemminin kulağına gelir. Gülerek dinliyen sakavet sahibi Halis müslüman Hacı emminin cevabına bakar :

— Rakı içseler ne yapmalıydı der. İyi ki ziyafete vermişler ...

* *

Hacıemmiye birisi okkası bir kuruştan altmış dört okka cehri satar Adam, parayı alarak gider. Yolda parayı sayar ki bir kuruşu eksik. Bir daha sayar; yine eksik. Koşarak Hacıemminin dükkânına gelir.

— Hacıemmi der verdiği para bir kuruş eksik. İki-üç defa saydım eksik çıkıyor. Parayı olduğu gibi Hacıemminin önüne kor. Hacıemmi parayı alır sayar ki aksine, bir kuruş fazla: Onu alır geri kalanı adama uzatırken

— Al oğlum der paran şimdi tamam. Adam parayı sayar ki tamamdır. Geri köyüne döner.

İmanı kavi hak sahibi böyle müslümanın parası zayı mi olur hiç..

* *

Hacıemmi dükkânını sabahları çok erken açar, para istemiye gelenlere kimse görmeden ödünç para verirmiş Buna evden ailesi :

— Ne var erken erken soğukta böyle gidecek, dedikçe Hacıemmi :

— Benim de bana göre müşterim var der ve para istemiye borcunu vermeğe gelenlere köşedeki minderi göstererek :

— Ne kadar istiyorsan şurdan al oğlum, yahut :

— Şuraya koy oğlum der.

Ne deftere yazar ne çizermiş. Yine bir gün borç alanlardan biri borcunu getirmiş ve minderin altına koymuş. Borç istemiye ikinci defa geleceklerden biri bunu taşlamış Hemen adamdan sonra Hacıemmiye gelerek :

— Hacı emmi demiş, çok sıkıntıdayım. Şu kadar kuruşa ihtiyacım var..

Hacıemmi, biraz önce adamın para koyduğu minderi işaret ederek.

— Peki oğlum şu minderin altından al da git.

Adam, minderi kaldırmış fakat bir şey görememiş.

— Hacıemmi demiş burda para filân birşey yok. O zaman Hacıemmi anlamış ki bu adam daha önce aldığı borcunu getirmemiştir.

— Öyle ise oğlum demiş önce koymamışsın zâhir ki şimdi alâsın... Veliliğin en büyük hayat dersine bakın !..

* *

Hacıemmi, birgün bir yan et alır. Tanıdık bir hamala vererek :

— Şunu bizim eve götür oğlum der. Hamal da eti alarak iyiler mezarlığındaki Hacıemminin yeni yaptırdığı mezarın taşına asar. Hacıemmi akşam eve gelince sorar ki et gelmemiş. Ertesi günü hamalı çağırarak sorar :

— Oğlum der eti nereye götürdün?

Hamal cevap verir.

— Evine götürdüm Hacıemmi.

Hacıemmi :

— Hangi eve götürdün? oğlum deyince hamal :

— İyiler mezarlığındaki evine der.

O zaman Hacıemmi bu filozofça cevaba, gülümsüyerek :

— Haklısın oğlum der. Ben dünya evimize götür demeyi unutmuşum.... Sen hakikî evimize götürmüşsün.

Veli ile hâkimane konuşmak gerekmez mi?

* *

Birgün Karacaoğlu bahçesinin sahibi gelerek

— Hacıemmi der bahçeyi satacağım. Başkasına gitmesin sen al. Hacıemmi sorar :

— Niye satıyorsun oğlum? adam :

— Suyu kesildi onun için satacağım. Hacıemmi

— Satma oğlum der. Belki bir hayir sahibi çıkar çeşmenizi yaptırır; ayağını da bahçeye verir. Hem aklımda bir şey var; bahara kadar sabret; haydi oğlum.

Hacıemmi baharın bahçenin olduğu yere çeşme yaptırır ayağını da bahçeye verir ve fakir bahçeciye sevindirir.

Fırsatı kaçırılmaz bir nimet bilenler sizler duyun, kulaklarınız çınlasın.

* *

Doğru sözlü, hayir öğütlü, kalbi temiz Hacıemmi dostlarına yakınlarına her fırsatta nasihat eder, kimse-nin kalbini kırmaz fırsatı ganimet bilmezmiş. Birgün bir ahabına satılan bir evi almasını tavsiye eder ve

— Al diyorum oğlum söz duy da al. Mülksüz servet der, dam otuna benzer. Çabuk geçer.

Ne hikmeti söz, ne baba nasihatı.

Halkın dilinden :

Folklor Edebiyatımızdan Ö r n e k l e r

Yazan : Nuri CINGILLI

Anadolu halkı asırlardanberi sevgisini, aşkını, hicranını, elem ve heyecanını "folkloru" ile yani türküsü ninnisi, hikâyesi, destanı vesairesiyle ifade etmiştir. Türk halkını anlamak isteyen, onun her şeyden evvel halkıyatını, folklor hazinelerini aramalı ve tetkik etmelidir. Onun acısını, sevgisini, aşkını, hicranını ancak burada bulabilir,

Henüz 18-20 yıldanberi toplamağa başladığımız, daha şimdiden ciltler teşkil edecek kadar zengin ve dolgun olan Türk halkıyatı, yalnız aşka gönle, hicrana ait değil mühim millî ve tarihî vak'alar da onda türküler, destanlar, deyişler şeklinde ifade edilmiş ve yaşatılmıştır. Bu dolgun ve zengin şaheserler halkımızın yüksek ruhî kabiliyetini ve kahramanlık duygularını bize göstermesi ve ifade etmesi itibarıyla çok önemli hazinelerdir.

İçtimai bünyemizi tetkik etmek için (yabancı felsefeden daha önce) kendi öz millî ve mâşerî bünyemizin halkıyatını etüt yapmamız lâzımdır. Eskiden her nedense, kitle edebiyatımızın tetkikine hiç kıymet verilmez, yalnız muayyen şahısların şiir ve edebiyat mahsulleri, terennüme çalışılırdı. Türk

mâşerî duygusunun inceliklerine vâkıf olunmadığı halde vatansız adam, Robenson, Cüceler memleketi harfiyen ezber yapıldı. Türk dehasının yetiştirdiği İbnisînâlar, Kınalı Ali efendiler dururken Kantın, Hegelin felsefesinden bahsedilirdi.

Bugün Millî ruhumuzun verdiği feyiz ve heyecanla, Türk ictimai bünyemizin meyvalarını ve kokularını birer birer meydana çıkarmağa başladık.

Bu gün, romanımızda, edebiyatımızda ilk önce Pari'si Londr'ayı, Berlin'i değil Erzurum'u, Sivas'ı. Kayseri'yi Amasya'yı konu olarak ele almakta ve işlemekteyiz. Biz bu gün herşeyden önce (Türk idealini, Türk ızdırabını, Türk elem ve hicranını ifade edecek eserler istiyoruz) Bu ise Türk halkıyatını meydana çıkaracak idealist, mefkûreci, memleketçi gençliğin [halk mürşitlerinin] hizmet aşkıyla meydana çıkacaktır.

Halk şairi Sarızlı Galip Kolukısanın, Binboğa dağına söylediği şu örnek şaheseri, hangi şair böyle selis, içli olarak ifade edebilmiştir?.. Yurdumuzun binbir köşesi böyle hars ve folklor hazineleri ile ağzı beraber doludur.

Sarızdan, Binboğa'ya Bir Ses

*Ne mutlu Sarızda akıyor ırmak,
Arayıp varlığa çareler bulmak,
Karşında Binboğa yüreği pen pek
Ünlüdür tarihte koca Binboğa.*

*Binboğa sığınlar yeter sarpında.
Taşların parlıyor yüksek yapında
Yüzlerce sürüler otlar hepinde.
Kuzuların meleşiyor Binboğa,*

*Sen de bahtiyarsın koca Binboğa,
Çadırın kurulur sarp kayalarına
Pınarların akar şöyle baylere
Arap atın yarışıyor Binboğa.*

*Ezelden ezeli aslan yatağı
Eski afşarların ceylân tutağı
Hasanbey yurdu var güzel matağı
Güzellerin sevişiyor Binboğa.*

*Sarı sümbül, mor menekşen bitiyor
Güzelin terlemiş burcu kokuyor
Taplağında sürülerin yattıyor
Çobanların bağrışıyor Binboğa.*

*Şöyle berrak suyun akar bizlere
Yeşil gök çayırın çıkar dizlere
Mor menekşen kimya olmuş gözlere
Güzellerin sevişiyor Binboğa.*

*Binboğa, Gövedeli, Şirvan dağları
Baharın çıkarır taze yağları
Maşat dursun, Koçdağının beyleri
Eski türksün ta ezelden Binboğa.*

*Yetmiş seksen değil, bin olmuş ya-
şın*

*Birinci teşrinde ağıtır başın
Dünyada parlarsın daima şansın
Şimdi beyaz oldu donun Binboğa.*

*Binboğa, İnönü dünya ulusu
Anadolu bir Asyanın yarısı
Cevahir içinde altın dolusu
Galibim, senindir koca Binboğa.*

Hukuk ve Ahlâk

Yazan : Enver KIRKER

İnsan yaratılış ve ilk yapısı itibarile ; kendinin korunması için çalışır, ölüm endişesile titrer. Ölüm korkusu ile hayata bağlılığını artırır. İnsan başlangıç itibarile, bir hayvan da olsa günü gününe karnı-nı doyurmak hasmının kendisine zarar yapmasını önlemek için çırpınır.

Hayatın genel bir ihtiyaç, ölümün de müşterek bir endişe olması insanlar arasında müşterek bir bağ vücudunda getirilmesine ve bir ahlâk düşü-nüşünün doğmasına ve yekdiğerine yardım hissinin uyanmasına ve baş-kalarının hürriyet ve hakkına riayeti öğrenmesinden de hukuk düşü-nüşünün doğmasına sebep olmuştur.

Bu, eşyanın tabiatından doğmuş bir zarurettir. İnsanlar bu zaruret altın-da toplum halinde yaşar. Toplum hayatı, genel menfaatleri birleştirdiği halde, kişi menfaatleri birbirile çarpışır. İşte bu genel menfaat ve birlik ve toplumun ahengi için herkes-çe uyulan ve cemiyetin temelini teşkil eden kurallar konması ihtiyacı doğmuştur. Bu müşterek ihtiyaç bir

ahlâk ve daha sonra da hukukun himaye ve emniyetine terk olunmuştur.

Paskal'ın dediği gibi, " Ahlâk hergün bakmak ve aramak şartile insanlık için tükenmiyen bir iyilik kaynağı ve cemiyetin temelidir.,,

Ahlâk ve hukukun aynı zaruretler altında doğduğunu bu suretle belirtmiş oluyoruz.

Hukuk ile ahlâk doğuştan benzerlik göstermektedir. Bu suretle ahlâk ile hukukun müşterek bir esası olduğu görülmektedir.

Aralarındaki ayrılığa gelince : Her ikisinin müeyyidelerinin başka başka olmasıdır. Ahlâk kurallarına uyma-nın ihtiyari oluşu ve hukuk kaidele-rine uymanın mecburî oluşu şeklinde bu ayrılığı hülâsa edebiliriz. Bu husus ahlâkla hukuk arasında bir zıddiyet olduğunu göstermez. Meselâ : Hukukun ahlâken memnu birçok şeylere müsaade ettiğine her zaman raslanır. Fakat hukuk, ahlâkın men ettiği şeyi yapmayı emretmez. Hukuk'a uygun olarak men edilmemek

demektir. Yoksa ahlâkî kurallara uygun olmak demek değildir. Ahlâkın vazife olarak emrettiği şeyi daima ve hukuken müsaade edilmiş ve mübah şeyler olarak görülmektedir. Bununla beraber, ahlâkın müeyyidesi kesin olarak mevcut olmamakla bunu toplumun ahlâka uymıyan işleri yapan kişilere fena nazarla bakması ve vicdan azabı gibi manevî bir müeyyidesi mevcut olduğunu kabul edebiliriz.

Hukuk daima ikiden ziyade kişilerin arasındaki münasebetlerden doğan ve ona bir kaide ve müeyyide kor.

Ahlâk, bir taraflıdır başkalarını icbar etmediği halde bir kişinin yaptığı hareket ahlâka uygun olmadığı için kendi sahasında kaide kor ve fakat müeyyide vaz etmez. Bunu toplumun hoş görmemesine veya kişinin vicdanına terk eder.

Hukuk, kişilere borç ve selâhiyet yüklediği halde; ahlâk, vazife yükler.

Başkalarının ahlâkı hakkında hüküm verilmesi için, o şahsın fikren veya hayalen vicdanına dahil olmakla ve bir insanın kendi hukuku hak-

kında hüküm verilmesi için de bu şahsın kendi âlemin dışındaki teza-hür ve münasebetlere bakmakla mümkündür. Netice olarak diyebiliriz ki hukuk objektif dış görünüş, ahlâk ise sübjektif iç görünüş ve tezahürleridir.

Ahlâk ferdi şuurda yaşar, hukuk kanunlarla tesbit edilmiş müeyyideler içinde yaşar.

Hukuk içtimai hayat için esas kıymeti haiz olan prensipleri içine alır. Ahlâk ise, toplum hayatı için daha az esaslı ve daha müphem ve muayyen olmıyan şâmil esasları da içine alır.

Sözümüzü, SOKRAT'ın " Ahlâkî olmıyan hiçbir fikir hukukî de olmaz,, ve Muhiddini Arabî'nin, parayı ahlâk ve hak ve adalete tercih edenlere karşı söylediği " Sizin tapındığınız hak, benim ayağımın altındadır,, sözlerini ilâve ederek biri Yunan biri de Türk mütefekkeri olan bu iki büyük âlimin fikirleri için kendi hayatlarını feda ettiklerini ve aykırı düşünenler tarafından öldürülmelerine fikirlerinin yaşaması için razı olduklarını, ilâve ederek hatıralarını yâd ederek bitirelim.

Y a k ı n a G e l

Kuş bakışlım, ahu gözlüm,
Şirin sözlüm, melek yüzlüm,
İyi kalblim, doğru özlüm,
Uzak durma yakına gel,
Düşman gözden sakına gel..

Boyun benzer bir sıvgaya,
Yüzün benzer inan aya,
Seyredeyim, doya doya,
Dört yanına bakına gel,
Kem gözlerden sakına gel..

Bir bügü varlığın bana,
Arıyorum, yana yana,
Seveyim gel kana kana
Uzak durma yakına gel,
El gözünden sakına gel..

Dişlerin dizilmiş inci
Severler sen gibi genci,
Güzelliğin tek, birinci,
Kem gözlerden sakında gel,
Dört yanına bakında gel..

Dudakların sanki güldür,
Gel de güzel beni güldür,
Seviyorum tam beş yıldır,
Uzak durma yakına gel,
Sevmiyenden sakına gel..

Yanak, dudak o saçların,
Aya benzer o kaşların,
Hele mahmur bakışların,
Uzak durma yakına gel,
Düşman gözden sakına gel..

Ahu gibi nüvazişlim,
Ceylân gibi tek sekişlim,
Gül yanaklım inci dişlim,
Uzak durma yakına gel,
El gözünden sakına gel..

Gündüz hayal, gece düşte,
Dize geldim sana işte,
Aşıkına kolun aç da,
Uzak durma yakına gel,
Dört yanına bakına gel..

Sesin bülbülde de yoktur,
Ettiğin bu cefa çoktur,
Gerdanına buselerden,
Aşıka gerdanlık taktır..
Dört yanına bakına gel,
Kem gözlerden sakına gel,
Uzak durma yakına gel,
Uzak durma yakına gel..

Abdülkadir İŞİTMAN

Kayseri Çocuklarının Mahalli Oyunları

II

Derleyen : Kâzım ÖZYEDEKÇİ

El Bende

Daha çok erkek çocukların oyunudur. Oyun oynuyacak olanlar taş tutuşarak işlerinden birini ebe yaparlar.

Çocuklardan biri ebeye vurarak :
— El bende deyip kaçar. Ebe, bu çocuğu yalamak için yikindir. (koşar)
Diğer çocuklar ebe ile beraber ko-

şuşurlar ve arkadaşlarını sıkışık durumdan kurtararak yalatmamak için bu defa biri

— El bende diye ebeye vurur. Bu defa ebe, evvelki çocuğu bırakıp bunun arkasından koşar ve oyun bu suretle devam eder gider.

Enek - Kozak

Hem kızların hem de, daha çok erkek çocukların oyunudur. Şöyleki: İki veya üç çocuk yassı taştan birer (enek) alırlar. Bir de taştan yuvarlak bir (kozak) yaparlar.

Bir daire çizerek kozağı o dairenin ortasına korlar. İleriye, atış yerini belli etmek için, bir çizgi daha çizerler. Birisi eneginin yüzüne tükürerek sorar :

— Kuru musun, yaşmısın ?

Sonra eneği havaya atar. Bu suretle burhani (ilk atacak-Birinci) belli olur.

Evvelâ burhani kozağı vurmaya atar. Vuramazsa, öbürü atar. O da vuramazsa kozağı kimin eneği yakınsa o, evvelâ kozağı vurur ve kozağı yerinden biraz ileriye götürür. Sonra eneği ile kozağın arasını ayağı ile ölçmüye ve

— Lâlempe, lulempe, kundura biç diye söylemeye başlar. Kozanın yanına varınca ordan ötekinin enegine vurmaya atar. Vurunca :

— Kırk üç der ve bu defa ordan kozağı atar. Kozanın gittiği yerle eneginin arasını ayağı ile ölçmüye ve kırkücün üzerine saymıya devam eder.

Sayısı elliye gelince :

— Elli, sayısı belli. Hasesi hüsesi Ömer ağanın b.klu tütün kesesi, ak enek, b.k kozak, sivrisinek, bir binek der ve o çocuğun bir sayısı olur. Kararlaştırılan binek (sayı) ondan fazla olmaz.

Bu suretle bir arkadaşının, enegine sonra da kozağı vurarak sayıyı elliye doldurmaya çalışır. Sonunda oyunu evvel bitiren iki eneği üst üste,

kozağı da onun üstüne kor. Oyunu kaybeden, bacaklarını açarak bu kaymanın önünde durur. Ötekisi arkadan gelerek yığmaya bir tekme vurur ve oyunu kaybeden onu tekrar eski haline getirene kadar arka arka gitmiye başlar. Öteki işini bitiripte dönüp bakıncıya kadar gider ve onun başını çevirmesile geldiği yerde durur.

Önceden kararlaştırılan ceza eğer binmek ise ordan kayının bulunduğu

yere kadar, oyunu kaybedene binek gelir. Yoksa

— Dandu du dan dan diye sırtına vura vura kayının oruya kadar getirir. Bu suretle oyun da biter. Eğer burhani ilk atışta kozağı vurursa öteki enegini atış çizgisi üzerine bırakır ve birinci, eneği ile kozak arasındaki mesafeyi adımladıktan sonra, kozağın dibinden arkadaşının enegine yurmaya atar. Vuramazsa bu defa aynı esas dahilinde ötekisi atar ve bu şekilde oyun devam eder.

Eş gördüm (Dik gördüm)

Hem kızların hem de erkek çocukların gerek kendi aralarında, gerekse katışık oynadıkları bir oyundur.

Çocuklar iki gruba ayrılırlar ve baş olacaklar, karşılıklı taş tutuşarak hangi grubun ebese olacağını belli ederler. Ebe olan grubun çocuklarının ellerinde bir sicim veya urgan, başlarında, urganın öbür ucu elinde bulunan ebeleri olduğu halde, gözleri yumulu olarak çömelir ve öbür grubun saklanmalarını beklerler. Başlarındaki ebe yüze sayıncıya kadar öbür grubun hepsinin saklanmış olması lâzımdır. Sayma bitince ebe gizlenenleri aramıya başlar ve bunlar-

dan birini görünce

— Eş gördüm diye bağırır ve hemen eşlerinin başına koşarak urganın ucunu eline alır. Bu sıraya kadar saklananların hepsi de çıkmıştır. Kimi sağdan, kimi soldan, ebeye yalanmadan, ebenin eşlerini dövmüye ve

— Ebe bana eş getir,

Yağlı yağlı diş getir diye bağırarak ebeyi şaşırtmıya çalışırlar. Ebede eşlerini dövdürmemek için onlara kol kanat gerer ve bu arada, elinde urgan bulunduğu halde hasım taraftan birini yakalarsa o taraf febe olur oyun aynı esaslar dahilinde devam eder gider.

Elim Yağlı

Erkek çocukların bir oyunudur. Oyun oynuyacaklardan iki baş çocuk karşılıklı olarak :

— Uy bana
— Uydu sana
— Koy oruya
— Koydum oruya
— Eş gerek

— Bana da gerek

— Al beğendiği

— Sen de al beğendiğin diyerek eşlerini seçerler. Her iki tarafın karşılıklı birer (kale)si, yani durak yerleri olur.

İki çocuk, karşılık olarak, aynı zamanda kalelerden ellerini yağhıya-

rak, (kaleye ellerini sürerek) çıkarlar. Bunlardan biri diğerini tutacaktır. Yalanmadan (yakalanmadan) eğer kalesine gelirse ne âlâ; yok eğer yalanırsa o esir olmuştur. Yalandığı yerde kendisini yalayanı, evvelden kararlaştırılan ceza şartına göre kalesine kadar getirir. Ceza, ya (binme) veya (davul dövme) yani sırtına

— Dan du du dan dan diye vura vura, yalayanın kale'sine kadar getirilmez. Bu suretle yakalanan çocuk artık esirdir. Onun, hasım tarafın kalesinin yakınında bir yerde durması ve (eş)lerinden biri yakalanmadan

Köşe Kapmaca

Hem kızların, hem de erkek çocukların gerek kendi aralarında, gerekse katışık olarak oynadıkları bir oyundur. Beş çocuk taş tutuşarak içlerinden birini ebe çıkarırlar. Dört çocuk karşılıklı dört köşe veya noktayı kale olarak tutarlar. Ebe ortaya geçer.

Saklambaç

Hem kızların ve hem de oğlan çocuklarının oyunudur. Kızlar kendi aralarında oynadıkları gibi, oğlan çocuklarla beraber de oynarlar. Çocuklar, taş tutuşarak içlerinden birini ebe yaparlar. Ebenin, duvarın bir köşesinde (Kale)si vardır. Yüzünü kaleye döner, gözünü kapar ve beş, on.. diye yüze kadar saymaya başlar. Yüz, tamam olunca

— Ardım, önüm bir konaklık yer. Ardıma, önüme saklanan ebe.

...Olduysa da olmadıysa da varıyorum diye bağırır. Diğer çocuklar, bu sırada birer köşeye saklanmıştır. Ebe, sağı solu kolluyarak çocukları aramaya başlar. Hangi çocuğu görür-

gelip elinden tutarak kendi kalelerine getirinceye kadar, orada tek ayak üstüne durması lâzım. Nihayet bir taraf, tamamen esir edilinceye kadar oyuna devam edilir. Sonunda esir tarafa bir ceza daha tertip edilir. Galip taraftan herbiri ya esirlerden birinin sırtına binerek belirli bir yeri dolaştırdıktan sonra tekrar kalelerine gelirler, veya yine davul döverek belirli bir yere kadar gidip geldikten sonra bırakırlar ve oyun da bu suretle son bulmuş olur. İsterlerse tekrar baştan yeni oyuna başlarlar.

Köşedekiler ya karşılıklı veya çapraz olarak, ebeye yerlerini kaptırmaya çalışarak yer değiştirirler. Yerinden ayrılmış vaziyette iken köşesi ebe tarafından kapılan çocuk ebe olur ve bu defa ortaya o geçer. Oyun bu şekilde devam eder gider.

se ondan önce koşarak kaleye gelip onun adını söylüyerek tükürmesi lâzımdır. Bu defa diğer çocukları aramağa başlarken ilk görünen ve ondan sonra görünenler, diğer arkadaşlarına :

— Sak durun, sık durun it b.ku gibi dik durun!.. (filân yere) vardı; ordan çıktı, ... Yere vardı hal. diye, bağırarak suretile ebenin hareketini ve bulunduğu yeri haber verirler.

Bu arada çocuklardan bir tanesi ebeden daha önce gelir kaleye tükürürse ebe, bir ebelik daha çeker. Eğer iki çocuk gelirse iki ebelik çeker ve oyun bu şekilde devam eder gider.

Topal Tavuk

Hem kızların hem de oğlan çocuklarının, gerek kendi aralarında gerekse katışık olarak oynadıkları bir oyundur. Her çocuk birer eş alır. Taş tutuşularak bu çiflerden biri, ebe kalır ve duvarın bir yerini kale olarak seçerek önüne yarım bir daire çizerler. Bu daireden dışarı (yasak)tır. Eğer eşlerden biri, bu çizgi-dan dışarda (sekmek) halinde durmaz veya çıkarsa diğer çocuklar tarafından dövülür.

Eşlerden biri sekerek çıkar ve çocukları yalamaya çalışırken diğer eş kale de onu bekler. Çocuklar ebeyi arkasından iterek yere bastırıp

dövmeye veya önüne oturarak "Ebe makarnanı keserim,, diye kızdırmaya uğraşırken ebe de dikkatli davranıp çocukları yanına yaklaştırmamaya ve yakalamak için elini, kolunu sallamaya ve gözüne kestirdiği birisinin arkasından sekerek onu yakalamaya çalışır.

Bu arada eğer yere basmışsa diğer çocuklar tarafından yakalanarak eşi yetişip kurtarıncaya kadar dövülür. Eğer ayağı yere değmeden birini yakalamışsa, ozaman hemen o çocuğu ve eşini yakalayıp döverler. Ve oyun bu şekilde devam eder gider.

İğnem yitti, İpliğim yitti

Kızların kendi aralarında, hem de oğlan çocuklarıyla oynadıkları bir oyundur. İçlerinden biri (ebe) olur. Birini de gelin yapar ve aralarına saklarlar ve çömelirler. Ebe, elinde değneğini yere vura vura, kamburunu çıkartmış olarak

— İğnem yitti, ipliğim yitti

İncili kızım nerelere gitti ha nu!.. diyerek kümeye yaklaşır.

Çocuklardan biri sorar :

— Ebe, kızın nasıldı ?

Ebe tarif eder. Çocuklar :

— Elini görsen tanır mısın ?

Ebe :

— Tanırım der. Bütün çocuklar elini uzatırlar. Ebe bunların hepsini teker teker koklar. Bu ilk gelişte gelin'in elini göstermezler. Nihayet üçüncü dördüncü gelişte gelinin de elini koklatırlar. O zaman ebe bu eli tanıyarak :

— Hah işte bu benim kızım der ve gelini elinden tutarak çeker. Oyunda bu şekilde biter.

Yurddaşa Sesleniş

*İşte her tarafı kapladı bak kar,
Sardı ölüm yası kefen rengile;
Bu ayda farz olan vazifemiz var
Yapmalıyız içten gelen sevgile..*

*Sırtın pek, karnın tok, odansa sıcak
Ambarın un dolu, dolu dip bucak,
Diğer tarafta bir öksüz yavrucak,
Bulamaz bir lokma gemiye bile.*

*Akarken gözünden siyîm siyim yaş,
Düşün hem cinsini çevirme ha baş;
Hep bu milletteniz aha, kız, kardeş,
Ölecek yurt için hepsi seninle.*

*Titremekle geçer günleri bütün,
Tütmez ocağında mavi bir tütün,
Bu hale yüreği Türkoğlu Türk'ün
Sızlamaz mı size sorarım hele.?*

*Çekilip odana sen çocuğunu
Severken duymadan kış soğuşunu;
Elde ettin bugün var olduğunu
O'nun babasının dün ölmesiyle.*

*Sevginin böylesi, hemen bu kadar
Her çeşit hayvanda, hayvan iken var;
Halbuki onlardan, bizler insanlar
Ağrınız bir insan merhametile..*

*Düşkünlere daim ey'e merhamet,
Yetimlere, elin çekme, yardım et,
Cenabı Allah da, karşılık elbet,
Memnun eder seni bir ihsanile.*

*Kayseri : 12-1-1947
Kâzım ÖZYEDEKÇİ*

Tarih

Anadolu Fatihî Kutulmuşoğlu Süleyman

(Ölümü 1086)

Yazan : A. Rıza ÖNDER

Kayseri'yi, tarihteki halile ne zaman düşünsem, Seyranilerden, Sinanlardan, Kadı Burhanettinlerden daha eskiye giderek Kutulmuşoğlu Süleyman'a takılırım. Bu zat Kayserili olmamakla beraber bende öz Kayserililer kadar sıcak bir hemşerilik duygusu yaratmıştır. Eğer tarihi şahsiyetler içerisinde de " fahrî hemşerilik " âdeti mümkün olsaydı Kayseri için en başta Kutulmuşoğlu'nu salık verirdim.

Kayseri ile bu Süleyman'ın ilgisi nedir ? Anadolunun Türkler tarafından fethinde rol oynayan Malazgirt meydan savaşından sonra ikinci büyük savaşın Kayseri yakınlarında kazanılması ve burada Kutulmuşoğlu'nun ikinci bir Alparslan oluşu...

Tarihle az çok ilgisi olan herkes bilir ki Kutulmuşoğlu Süleyman, Türk tarihinin büyük simalarındandır. Mete, Bumin, Tuğrul, Alparslan, Alâettin, Osman, Fatih, Yavuz, Kanunî ve Atatürk gibi tarihte bir doruk yüceliği ile dikilen yapıcı ve devir açıcı bir Türktür. Fakat acı ve tuhaf bir hal: Bunlar içerisinde en az tanınan, ikinci, üçüncü derecedekiler kadar bile anılmıyan yalnız Kutulmuşoğludur. Bu unutkanlık o dereceyi bulmuştur ki zamanımızın en yeni ansiklopedik eseri olan " Türk Meşhurları Ansiklopedisi "nde dahi adına rastlanamıyor. Sayın İbrahim Alâettin Gövsa gerçekten bu şahsiyeti unutmuş mu, yoksa bilmediği-

miz bir adla göremediğimiz bir sayfada mı zikretmiştir? İkinci ihtimalin gerçek oluşu bizi sevindirecektir.

Ansiklopedilerde, Türk tarihi ile ilgili belki bir düzüne Süleyman adına ard arda rastlanır. Bunların içinde birkaç tanesi gerçekten seçkindirler. Okumamış halkın dahi bildiği İsrailoğullarının ve bütün Doğu dünyasının ünlü Hazreti Süleyman'ını bir tarafa bırakınız. Türk tarihinde en az beş büyük Süleyman vardır ki adaları Kutulmuşoğlunu anarken onları da hatırlamamız faydalı olacaktır :

1 — Osmanlı hükümdarlarının ilki olan Osman Beyin büyükbabası ve Ertuğrulun babası olan Süleyman Şah vardır. Kayı kalesinin reisi olarak Anadoluya gelirken 1224 te Çaber kalesi yanında Fıratta boğulmuş ve o kaleye gömülmüştür. Bugün Suriye topraklarında kalmış olan bu mezar, Türk bayrağının altında ve Türk erleri tarafından beklenmekte, ve dışarılılarca "Türk Mezarı " diye anılmaktadır.

2 — Süleyman Paşa (1316 - 1358) İkinci Osmanlı hükümdarı Orhan Beyin oğludur. Rumeli'ye ilk defa geçmiş olan yiğit bir Türk olarak tanınır. Karşı kıyıda, Namık Kemal'in yanında yatmaktadır.

3 — Süleyman Çelebi (Ölümü 1421) : Hazreti Muhammed'in doğumunu anlatan ve bütün Müslüman Türklerin vecd ile okudukları "Mev-

lüd,,ün yazarıdır. Bursada doğmuştur.

4 — Kanunî Süleyman (1494-1566)
Bütün Türk tarihinin en haşmetli ve kuvvetli devrinin mümessili olduğunu herkes bilir.

5 — Süleyman Paşa (Ölümü : 1899) : Şipka kahramanı diye tanınan ve edebiyat tarihinde Türkçülüğün, türkçeciliğin en ileri teşvikçilerinden sayılan bu zatın askerlik tarihinde olduğu gibi kültür tarihinde de büyük yeri vardır.

İster beş Süleyman'ın altıncısı, ister altı Süleyman'ın birincisi deyiniz, bir de - asıl konumuz olan - Kutulmuşoğlu Sultan Süleyman Şah vardır ki bu yazımızda ondan bahsedeceğiz.

Kutulmuşoğlu Süleyman : (Ölümü 1096) : Selçuk ailesindendir. Babası Kutulmuş, dedesi Aslan, Aslan'ın babası da İsrail'dir. İsrail ise Selçuk'un oğullarından birisidir.

Kutulmuşoğlu ilk defa 1063 te babasının yerine Cezire valiliğine verilmiş, sonra Anadolunun fethine memur edilmiştir. Müslüman Türklere Anadolunun kapısını açan her ne kadar Alparslan olmuş ise de bu kapıdan girerek bütün bir kıtayı belde belde, kale kale fethedip Türklüğü buraya yerleştiren ve "Anadolunun Fatih'i," "Anadolu Selçuklarının başı," unvanını almağa hak kazanan da Süleyman olmuştur. 1071 de Romanos Diyojenis'i Alparslanın Malazgirtte yendiği gibi 1072 de de Mikail Dukas'ın Şark ordularına komutan olarak tayin ettiği İsak Komnenos'u Kayseride Süleyman yenmiştir. Süleyman'ın ordusunda Tutak ve Artuk Beyler de bulunuyordu. İsak esir düştü. Kardeşi Aleksî Ankaraya kaçarak kurtuldu. Biraz sonra Türkler "fidye-i necat," alarak İsakı da bıraktılar. Fakat Anadolunun yer yer fethi işini asla bırakmadılar. Güneyde, kuzeyde ve batıda devamlı ilerlemeler ve zaferler birbirini kovaladı. Nihayet 1076 da İznik

alındı. Ve Anadolu Selçuk hükûmetinin başkenti oldu. Birçok kitaplar önce İznik'in, sonra Konyanın merkez olduğunu yazarlarsa da Mükrem Halil, önce Konyanın, sonra İznik'in ve daha sonra tekrar Konyanın başkent olduğu fikrini daha çok muhtemel olarak zikrediyor. Nihayet 1084 te Antakyayı almıştır. Bu hâdise, İslâm âlemi için büyük bir sevinç vesilesi olmuştur. Fakat Halep Beyi ile tutuştuğu savaşta öteki Selçuk Beylerinden Totoş'un, karşısına çıkması yüzünden Süleyman savaşı kaybetmiş ve kederinden, savaş meydanında intihar etmiştir.

Önce Cezire valisi, sonra Anadolu genel valisi, nihayet anadolu sultanı olan Kutulmuşoğlu Süleyman'ın bütün saltanatı yirmi üç yıl sürmüş ise de İznik'in alınıp başkent edildiği tarihi olan 1076 dan öldüğü yıl olan 1086 tarihine kadar asıl sultanlığı on yıl sürmüştür.

Kendisinden sonra Anadolu, parça parça, beylerin elinde "tavaif-i mü'lûk," haline geçti ise de birlik büsbütün bozulmadı ve büyük Selçuk hükümdarı Melik Şah'ın fermanı ile, oğlu Davut, Süleyman'ın yerine geçti. Daha sonra Kılıçarslanlar, Mesut Hanlar, Gıyasettin Keyhusrevler, izzettin Keykavuslar. Alâettin Keykubatlar nasıl bu devleti yürüttüler ve sonunda Türkiye devletinin egemenliği Osmanlı ailesine nasıl devredildi bunlar malumdur.

Bütün Türklerin unutamıyacağı kadar büyük olan ve Anadolu Türklüğünün kurucusu, yapıcısı olmak şerefini alan Kutulmuşoğlu Süleyman'a lâyık olduğu yeri Türk tarihi şüphesiz vermiştir. Bu arada, ikinci meydan savaşının kazanıldığı yer olan Kayserinin Halkevi dergisinde, adına olan saygımızı yenilemek, bizim için zevkli ve kutlu bir iştir.

Not : Rıza Nur'un " Türk Tarihi " ve M. H. Yinanç'ın " Türkiye Tarihi-Selçuklular devri,, adlı eserinden faydalanılmıştır.

Kayseri'de Söylenen Bilmeli M a t a l l a r

II

Derleyen : Kâzım ÖZYEDEKÇİ

- B -

Bağlarım yürür,
Çözerim durur.

(Çarık)

Bahçeler bam, güzeller şam
Sen bu güzelin neresinden öpen

(Kurbâğa)

Bak şu fellâha âlemde gezer
Âşıkının bağırmı ezer
Bahtı yemen, mülkü beden
Nereden âşık oldum
Bu fellâha ben..

(Kahve)

Balına bâdem
Bir güzel âdem.

(Kavun)

Bastım demir kapıya
Çıktım servi sekiye

(At)

Başı belâlı, etrafı karalı

(Erciyes)

Başı kalın beli ince
Havaslanırsın görünce
Bedenlerin şifa bulur
Mübarek deliğine girince

(Kaşık)

Belâlı başım,
Tuzsuz pişer aşım.

(Süt)

Bel üstünde kara yılan

(Kemer)

Benim babam mertten
Sakalı var etten
Şimdi gelir görürsünüz
Güle güle ölürsünüz:

(Hindi)

Benim bir abam var
Koz ta.aklı babam var.

(Patlıcan)

Benim bir bağım var,
Hazinini hazini
Yılda biter otuz salkım üzümü
Karası helâl, beyazı haram.

(Ramazan)

Benim bir dükkânım var
Bir tarafı alıcı dükkânı,
Bir tarafı uncu dükkânı,
Bir tarafı oduncu dükkânı.

(İğde)

Benim bir gelinim var,
Gelenin gidenin elini öper.

(Kapı)

Benim bir gelinim var; gidenin gelenin eteğini öper.

(Minder)

Benim bir gölüm var
Ağzında bir deste gülüm var.

(Lamba)

Benim bir kalbur aşık'ım var; içinde
de bir tane eneğim var.

(Yıldızlar-Ay)

Benim bir kavuğum var sararım
sararım tükenmez.

(Yol)

Benim bir kızım var kız gibi
Kat kat çehizi var buz gibi.

(Lahana)

Benim bir kuyum var
İçinde iki türlü suyum var.

(Yumurta)

Benim bir takam var
İçi dolu mıkım var.

(Ağız ve diş)

Benim bir oğlum var İsmail
Daim şaplağa nail
Yüzü deri kulağı tahta.

(Def)

Ben giderim o durur

(İz)

Ben giderim o gider
Arkamsıra tin tin eder.

(Gölge)

Ben giderim o gider
Para para iz eder.

(Baston)

Bir acayip düş gördüm
Et sakallı kuş gördüm
Köpük kusan taş gördüm
Tuzsuz pişen aş gördüm.

(Horoz, sabun, kahve)

Bir acayip nesne gördüm bir ka-
rışık boyu var
Hem öküzden, hem inekten hem
balıktan suyu var
Etrafına sur çekilmiş ortasında
nuru var
Kendi kendini yer bitirir böyle
bir pis huyu var.

(Mum)

Bir acayip nesne gördüm
El değince fırlanır
Yarısı altın, yarısı gümüş, yarısı
billûrlanır

Meram edince hem demlenir hem
canlanır.

(Yumurta)

Bir ağacı oymuşlar
İçine nane koymuşlar
Nane hâta işlemiş
Tepesine vurmuşlar.

(Dibek-Kahve)

Bir direk, iki mirek

(Burun)

Bir kara hindi
Anana bindi

(Çarşaf)

Bir karı ile bir koca
Mır mır eder her gece
Karı der ki hey koca
Acep İstanbul nice?
İstanbul, bucak bucak
Çevresi mermer ocak
İçinde bir sandıcak
İçi dolu boncucak.

(Nar)

Bir kişi bin kişiyi yıkar

(İman)

Bir küçücük boyu var
Al kadifeden donu var

(İğde)

Bir küçücük fil dişi
Parçalıyamaz bin kişi

(Para)

Bir küçücük himana
Dünya âlem donana

(İğne)

Bir küçücük mil taşı
Dolanır dağı taşı

(Göz)

Bir küçücük odacık,
İçi dolu yongacık.

(Ağız)

Bir küçücük sel taşı
İçinde beyler aş
Pişirirsen aş olur
Pişirmezsen kuş olur.

(Yumurta)

Bir kuru kafa
Attım rafa
Yemesi tatlı
Maymun suratlı.

(Hindistan cevizi)

Bir kuş geldi
Cik dedi cik dedi
Dünyada dört şeye
Çare yok dedi

1 — Denize kapak

2 — Göğre direk

3 — Deveye Nal

4 — Ölüme çare

Bir topak et
Kaldır kılıyı dep

(Çorap)

Bir yanı kara
Bir yanı ala
Ortası düdük
Biz onu yedik.

(Ciğer)

Bir yüksek tepe
Cingilli küpe

Gümüş hamaylı
Altın süpürge
(Gök, Yıldız, Ay, Güneş)

Bitbidiz gözlü

(Tükrük)

Biz biz biz idik
Otuz iki kız idik
Ezildik, büzüldük
Bir takıya dizildik

(Diş)

Biz biz biz idik
Yetmiş bin kız idik
Gece oldu dizildik
Gündüz oldu bozulduk.

(Yıldız)

Bizim evde dudu var,
Eğri eğri budu var,
Gele gele gelirsiniz,
Güle güle ölürsünüz.

(Kurbanı)

Burdan vurdum kılıcı
Halepten çıktı bir ucu

(Şimşek)

Geldim Sana Yunusum

Daldım âşk denizine,
Garkoldum bak izine,
Ateşinin közüne..
Geldim sana Yunusum !..

Gönlümün Sıratında,
Yolcuyum "pir", atında,
Rabbın ulu katında;
Geldim sana Yunusum !..

Şol dost bülbüller ilen,
"Tur", daki kullar ilen,
Hak sever diller ilen,
Geldim sana Yunusum !..

Yüzüm pak, özüm arı,
Âşk yolun ettim yarı.
Korkum ne ?.. Verdim seri
Geldim sana Yunusum !..

Rıza der : (Garip dostun
Selâm sabahın kestin)
Ne idi bize kastın ?.
Geldim sana Yunusum !..

Samsun : A. Rıza ERGÜVEN

Kemer Köyünün Konum ve T a n ı m ı

Yazan : Hidayet TAŞTEKİN

Kemer, Kayseri ilinin 20 km. kuzeyinde bağlı bulunduğu Erkilet bucağına 12 km. Kayseri - Yozgat şosesinin batısında şoseye 1,5 km. de bir köydür. Doğusunda Vatan, batısında Dadağı, güneyinde Molu, doğu kuzeyinde Emmiler, güney batısında Mahzemin köyleri kuzeyde Kızılırmak - çokgöz köprüsü ile çevrilmiş bir yerdir. Komşu köylerin uzaklığı 5-7 km. olup aralarını düzgün kara yolları birbirine bağlar. Köyün ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu henüz belli olmamakla beraber « Kemer » isminin köye, yukarı tarafında, sun'i bir tepeliğin üzerinde küçük, fakat sağlam taşla inşa edilmiş kemerlerden dolayı verildiği rivayet edilmektedir. Daha bugüne kadar, burası için tarihî bir vesika elde edilmemiştir. Köyün ilk önce şimdiki yerinden 1200 m. güney tarafta olduğu kazılar neticesinde ev divarları, çanak, çömlek gibi ev eşyalarının çıkmasından anlaşıyor. Eski yerinden kalkmasının sebebi : Kış mevsiminde köyü kuzey rüzgârlardan korumak için hiç bir engelin bulunmamasındanmış. Doğru, güney kısımları 1600m. ile 350m. irtifaında dağ ve tepelerle çevrilidir. Bunlar Kızıl-

dikme, küçük, büyük Karaöğne, Çaltaltepe, Armutlu burun, Boz dağ, Koçağılı, Orta dağ, Toprak höyük, Çinkıraklı, bulduk Bekir, Küçük, Orta, Büyük At tepeli ile Sayaca, Kalayçıktan müteşekkil dağlardır. Doğru - kuzeyden, güney batıya doğru yarım daire şeklinde uzanan dağların haddi balaları, komşu köylerle sınır teşkil eder. Dağların derin vadileri, mor yamaçları, küçük akar suları köye güzel bir manzara verir. Yayın tam merkezinde kurulan köy geriden çok güzel ve şirin görünür. Bu dağlar, gençten ziyade ihtiyardır. Çok yerleri münbit topraklı olup ve hemen hemen $\frac{1}{4}$ i ekilir. Geri kalan kısmı bol otlaktır. Doğusu, batısı düz, yalnız kuzeyi oldukça arızalı ve kıvrık topraktan teşekkül etmiştir. Yer yer beyaz kayalar da göze çarpar.

Köyün tabii ve sun'i güzelliği fevkalâdedir. Üç tarafı divarla birleşen köyün yalnız; güneyi 300 m. uzakta bağlarla süslüdür. Her evin önünde; dut, kavak, söğüt, elma, ve asmalar vardır. Bu ağaçlar evlere, dolayısı ile köye oldukça yeşil bir manzara verir. Evlerin yapıları

volkanik taşlardır. Sokakları düzgün ve temizdir. Kemer'in 120 evi ve 414 erkek, 348 kadın olmak üzere 762 nüfusu vardır. Halkın cemiyet ve aile bakımından yiyişleri, giyişleri, temiz olup birbirine bağlıdır. Köyde üç sınıflı bir eğitim okulu vardır. Okul bundan sekiz yıl önce yani 1938 senesinde açıldı. Bu güne kadar, 96 erkek 13 kız olmak üzere 109 çocuk mezun etti. Burası 1948 ders yılı öğretmenine kavuşacak. Okuma oldukça ileridir. Günde gazete, dergi, gelir okunur. 3 Erkek Sanat Enstitüsünde, 5 köy Enstitüsünde tahsil yapan öğrencisi vardır. Köylünün % 85 okuma, yazma bilir.

Köyde 8 çeşme var, olup suları oldukça soğuk ve tatlıdır. Bataklik yer yoktur. Hemen hemen sivrisinek yok gibidir. Sıtma hastalığı nadir görülür. Hayat yıl geçtikçe gelişmektedir. Gülbüz çocuklar, sağlam vücutlu delikanlıları ile diğer köylerden farklı bir üstünlük taşır.

Kemer'in 2300 koyunu, 400 keçisi, 232 inek, 240 öküz, 8 atı vardır. Yalnız manda yoktur. Köyün %85 i çiftçilikle; diğer geri kalan kısmı da türkmenlikle ve ticaretle geçimlerini temin ederler. Çiftçiler tarlalarını ekseriyetle kara sabanla sürerler; 2 tane

pulluk vardır. Ekdikleri : Buğday ve çeşitleri, çavdar, arpa yulaf, nohut melemin, ızgın, zeyrek, gibi taneli şeylerdir.

Bağlar ancak köylünün ev ihtiyacını temin eder.

Bağcılıkla geçimini temin eden 4-5 kişidir. Yaz mevsiminde bağlara göçmezler. Bütün senenin geliri % 36 ile 65 arasında.

Burada türkmenler 15 mayıs ile 20 arasında yaylâya çıkarlar orada 2-2,5 ay kaldıktan sonra tekrar köye dönerler.

Kemerin diğer komşu köylere nazaran, toprağı çok dar; fakat verimlidir. Yaz aylarında köyün belirli yerlerinde bile küçük çocuklarla ihtiyarlardan başka kimseye rastlanmaz. Herkes işinin başında tabiatla mücadele halindedir. İlbahardan, sonbahara kadar terdöküp, emek veren bu toprağın yılmaz erleri koca bir yılın ürününü içeri atıp ve bütün kış ihtiyacını temin edince; odada sobanın, evde iskembinin önünde çatma kurarak « gel keyfim gel » otururlar. Bütün ailesi ile alını açık, vücudu dinç, çehresi yağız, elinin emeğini, alın terinin pahasını helâl helâl yerler. Ne mutlu onlara..

İçimdeki Dünya

Nedir günlerce beklenen geceden ?
Yolumuzda bu siyah mavera ne ?
Bir kuş mu sesleniyor pencereden ?
Bu sükût... bu sükût ne için anne ?
Nedir yıllarca beklenen geceden ?..

Ah.. gök mâvi, su berrak, dal yeşilmiş,
Beklemenin dâim olurmuş sonu
Tanrım !. Ölümün sırrını kim bilmiş,
Yaşamanın bir acı olduğunu ?
Ah.. gök mâi, su berrak, dal yeşilmiş...

Açmayınız penceremi gurbete
Ve ah.. boşa çiçeklenmesin dallar.
Ömür.. bir gün erecek nihayete,
Belli, belli bana da yolculuk var,
Açmayınız penceremi gurbete...

Yalnız yaşıyanlar düşünsün beni,
Bu aşk, bu sevgi girmesin rüyâma.
Ah.. bir ben bilirim içimdekini,
Kimse ümitler vermesin dünyama
Yalnız yaşıyanlar düşünsün beni...

Nedir günlerce beklenen geceden ?
Yolumuzda bu siyah mavera ne ?
Bir kuş mu sesleniyor pencereden ?
Bu sükût.. bu sükût ne için anne ?
Nedir yıllarca beklenen geceden ?!..

Samsun : Abdullah Rıza Ergüven

Bugünkü Şiirimizin Ana Konuları

III

Memleket Güzelliklerine Övgü

II

I. Zeki BURDURLU

Memleketimizin, özellikleriyle beliren yüzünün hemen her çizgisinde doyulmaz bir güzellik var. Bu güzelliklerin içinde beliren her özel üstünlük bizi kendisine çekmiyor. Bu güzellikler ya ressamlarımızın tablolarından, ya şairlerimizin eserlerinden insanlığa seslenecek. Yeni yetişen şairlerimiz bu tema üzerinde duruyorlar. Meydana getirdikleri örneklerin çoğu başarılıdır.

Geçen yazımızda, Yurdun çeşitli yerlerinden birer yaşatıcı nefes getiren şiirleri okumuştuk. Bu yazımızda da şöyle, şiirlerle memleketimizin güzelliklerine doymıya, o güzellikleri görmeye çalışalım.

İşte, Kütahya, Afyon, Kırşehir, Bartın, Bolu, Ayaş, Menderes, Adapazarı, Silifke, Çeşme, Akdağmadeni, Eğin, Akşehir, Erzurum, Akseki, Antalya...

Çini kapılarından bahara giriyorum;
Şeftali çiçekleri yazma oyalarında.
Gözlerimi içimden renge çeviriyorum;
Sırmalar ve yazmalar bir türkü rüzgârında.
Şeftali çiçekleri yazma oyalarında.

İnce kızlar işlesin dalları yaprakları
Kızıl çiniden olsun aşkıma çizen resim,
Gözüm, gönlüm yoğursun masmavi toprakları
Rüzgâr gibi geçmesin bu türkü dolu mevsim,
Kızıl çiniden olsun aşkıma çizen resim (Yaylâ Dumani)

Bu şiir Ömer Bedrettin Uşaklı'nın en son yazdığı şiirlerden biridir. Şair Kütahya'yı kiraz ve çini gibi iki değerli vasfiyle övüyor. Şu aşağıdaki iki kıt'ada da Kütahya'yı bulacağız Fehim Kabadayı, bu şehri aynı özelliklerle bize tanıtıyor.

Çini taslarda harelenen zevk;
Kına kokan ellerin verdiği renk
Yeşil nakışa vurgun hayat
Günlerden taşan ahenk

Güneşin düştüğü kale,
Suların giydiği altın miğfer;
Kerpiç kerpiç yığılan asırlar,
Yere vurgun gök, gök'e vurgun yer.
(İstanbul : 34)

Şu mısralarda Afyon'u buluyoruz. Osman Attilâ bu şiirinde (Afyon Türküsü) Afyon'u en belirli özellikleriyle tanıtıyor.

Güzelim dağından doğarken güneş,
Katmer katmer gülü Afyon'un.
Kerpiç bacalardan tüter bir ateş,
O zaman konuşur dili Afyon'un.

Taşpınarda kızlar gelir eğleşir,
İner dallarına kuşlar söyleşir,
Taşlarda çirpınır sular, ağlaşır
Döğer göğsü seher yeli Afyon'un.

Ovasında kabarıncı yeşeller,
Yazmasın bayrak yaptı Halalar.,
Dost, düşman her zaman bunu bi-
leler :

Hiç te tekin değil eli Afyon'un.
(Ülkü : 2)

Ceyhun Atıf Kansu, (Kırşehir Tür-
küsü) nde çok sevdiği bu şehrin bü-
tün görünümünü kendi benliğinde
yoğurarak söylüyor :

Bağlarından geçtim, suyundan içtim,
Pembe hatmi oldum evlerde açtım,
Mucur'da yayladım, kış geldi göçtüm
Kendime yâr seçtim ben Kırşehir'i.

Irmak boyu ökse dedim yürüdüm,
Halıcı kızları gördüm eridim,
Çimdım sularında çimdım kurudum
Kendime yâr seçtim ben Kırşehir'i.
(Ülkü : 1)

İşte bir ilçemiz, Bartın :

Derede sandallar coşar, yan vurur,
İçinde bir erkek, bir kız oturur,
Kızın gözlerinde bir meyil durur,
Sevda'nın fermânı elinde Bartın.

Düğünde kız'arın uskufa giyer,
Şalvarın paçası yerleri döğer,
Nişasta oyunu bin horon değer,
Kuş öter sazının telinde Bartın.
(Rıza Polat, Ülkü : 3)

Şu, Bolu Türküsü, Ziya Tarık İşt-
man'ın kaleminden çıkmış. Birkaç
kıtasını okuyalım :

Mavi Abat gölü nilüfer dolu,
Çiçekle bezenmiş yamacı yolu,
Esen rüzgârları kekik kokulu,
Yaylaları serin suludur Bolu.

Esentepe de yaz, tatlı bahardır,
Çamları kol açan sevgil yârdır,
Her yeri çiçekli tepeler kardır,
Yemyeşil dağları uludur Bolu.

(Ülkü : 8)

Mehmet Necati Öngay'ın Ayaş'ı da
şu mısralarla canlanıyor :

Teke Doruğun'dan aştım,
Karşında kendimden geçtim,
İşte kucığına düştüm,
Şeyh Muhiddin'in durağı.

Karakaya, kara kartal,
Kudret havuzundan şifa al,
Dinle Kırkeoler'de masal,
İçme'de gör uçağı.

Boldur vişnesi kirazi,
Güdü'l'ün meşhur üvezi,
Çekilir yaylânın yazı,
Kekikli yağı, kaymağı. (Ülkü : 10)

Mahir Türkkan, Menderes'i övüyor :

Efenin perçemi poçasuz m'olur,
Yiğitler alanı koşusuz m'olur,
Menderes ovası hiç susuz m'olur,
Üğrüne üğrüne akan Menderes,
Gönlümü peşine takan Menderes.

(Ülkü : 10)

Bu yüzyılın Türk halk şairi Âşık
Veysel'den Adapazar da Baharı din-
liyelim :

Adapazar'na demişler Ada,
Yâr elinden yaralarım ziyade,
Çiğdemleri bağda gülü ovada,
Açtı bahar çiçekleri Ada'nın.

Veysel'de kalmadı hiç sabra karar,
Güngünden ediyom ömrümden zarar,
Bizim ele se'âm söylen Turnalar,
Açtı bahar çiçekleri Ada'nın.

(Âşık Veysel-Deyişleri)

İşte Silifke'nin türküsü :

Çamdüzüne varıp biyol eğilsem,
Buğday gibi alanlarda derilsem,
Bi yavruya kanat olup gerilsem,

Atılsam koynuna güzel Silifke,
Bir taşı dünyaya bedel Silifke.

Boğadayı yamaçları yeşil, mor,
Yörük almış göçünü de gidiyor;
Kerim Yund'un yüreğine düştü kor

Elifpınarı ol ak da Silifke,
Sevginle büyüdüm yakma Silifke.

(Ülkü : 20)

Halim Yağcıoğlu (Çeşme Türküsü)
başlıklı şiirinde :

Bahçeleri limon, portakal kokar,
Çayları incecik incecik akar,
Sakız yaşlı yaşlı Çeşmeye bakar,

Çeşmede vuruldum ben bir güzele
O gündenberidir döndüm gazele.

(Ülkü : 21)

Bu da Lütfü Kanak'tan Akdağma-
deni Türküsü :

Sağını vâdiye taramış atmış,
Şöyle bir silkinmiş doruğu tutmuş,
Günü yaprak yaprak dalda uyutmuş,
Kaygısız başlara düştür Akdağım.

Yolu bir yamaçtan düşe gelmedir,
Dağların sırtını aşagelmedir,
Arzular gözümde yaşagelmedir,
İstersen bu hale şaş, dur Akdağ'ım.

(Ülkü : 49)

Memleket edebiyatı üzerinde ısrarla
duran, memleketi her mısra'nın te-
ması -yapan Behçet Kemal Çağlar,
(Eğin Destanı)nda şöyle sesleniyor :

Ey Kemal uğrağı, ey Kemaliye,
Çalışkanlık sana haktan hediye,
Tanrı gökten insin dolaşsın diye,
Durma seki seki, hep yüksel Eğin.

Bağ yaptın fethedip kat kat cibali
Birgün masaldaki devler misali,
Orak diye gökten kapıp hilâli
Yıldızları biçmen muhtemel Eğin.

Her iki tarafta hasretle ahta,
Erkek gurbettedir, kadın tezgâhta,
Ayağın gecede, alnın sabahta,
Hay çalışkan Eğin, hay güzel Eğin.

(Ülkü : 56)

Kemal Or, Akşehir'i anıyor :

Bağın, bahçen, dağın dal dal yeşerir,
Üç mevsim dereni seller taşırır,
Bir hal olur bana gözüm yaşarır,
Seni birgün düşte görsem Akşehir.

Al yeşil uçurtmam kaldı göğünde,
Kaptığım şekerler, param düğünde,
Yediğim dutları dört beş öğünde,
Varıp bir gün senden sorsam Akşe-
hir (Ülkü : 58)

Zeki Ömer Defne, (Kadaların benim
olsun Erzurum) başlıklı şiirinde Er-
zurum'un örnek özelliklerinden söz
açıyor :

Barlar ibrişim büküşlü,
Dadaş sezene sekişli,
Gelin kehribar bakışlı,
Gözlerinde altın içli,
Kızların ne mene kızdır ?

Erzurum güllerinin kokusu tüter
bar'da
Erzurum işveleri ışılar kehribarda

(Ülkü : 67)

Mehmet Çağlar'ın Akseki'sinden de
bir parça okuyalım :

Yufkalar düzülür, azık bağlanır,
Hayırla gelesin deyip sağlanır,
Ardından ağlanmaz, bazan da ağlanır,
Her mevsim gurbete çıkar Akseki.

(Ülkü : 68)

İşte Hâmit Macit Selekler'in Antalya'sı :

*Tek parça göğün derinliğinde,
Bir kaç bulut ince ak ve solgun.
Bir mavi bakış serinliğinde,
Antalya.. Deniz.. Birincikânun.*

(Sulh ve diğer şiirler : 76)

Şu gördüğümüz ve okuduğumuz örnekler bugünkü şiirimizden alınmış parçalardır. Hepsinde de büyük memleketimizin iç ve dış özelliklerinden yaşayan izler var. Bu izler şairlerin iç dünyalarından yankılar yaparak çıkan ve kelimelerde anlamlarını gerçek yapan duygulardır. Her gün yakını olduğumuz sosyal çevremiz ve bu sosyal çevrenin oturduğu yer olan memleket, bizim insanlığımıza çok şeyler ekler. Bu sebeple, yeni şiirimizde gelişmeye yüz tutan ve gün geçtikçe gelişen bu memleket konusunu daha çok benimsememiz gerektir.

1939 yılından bu yana yazılan şiirlerde görülen memleket teması, yavaş yavaş bu temaya hiç kulak asmayan şairlerde bile işleniyor olma başladı. Ölçsüz, kafiyesiz yazan şairlerin işledikleri temalar arasında memleket temasını görmek bizim için büyük bir kıvançtır. Orhan Veli

nin son çıkardığı Destan Gibi isimli kitabı tamamen bu tema üzerinde. Yurdun bir bölgesinde yolculuk yapan şair, o bölgenin bazı özelliklerini bu eserindeki mısralara işlemiş. Sanatçının başarısının ne derecede olduğunda önce, böyle bir konunun esere mihver olmasını alkışlamak gerekir. Çünkü tema, sanatçıyı mecburî olarak bir kompozisyona sürükleyecek, sonuçta da dört başı mamur bir eser elde edilecektir. Orhan Veli, bu kitabında önceki şiirlerinden başka bir edayla karşımıza çıkıyor. Mısralarında bir anlam var. Topyekûn şiir bir temayı belirli olarak işliyor.

Hey hey,

Hay dağlar, hay dağlar, Bolunun dağları hey,

Savulun geliyorum hey Bolu beyleri,

Böyle olur yüksek yerin rüzgârı;

Böylesine söyletir insanı.

Yokuş çıkar döne döne;

Yokuştan bir döne çıkar;

İsa Balı'nın ardından

Hasanoğlu Kocabey çıkar;

Ayvaz çıkar, Hoşlu çıkar

Bir yardan Köroğlu çıkar ;

"Hemen Mevlâ ile sana dayandım,

"Arkam sensin, kalem sensin dağlar hey,, (Destan Gibi)

Yaşamağı Bilseydik

Yazan : Tahir MOLU

Hepimiz insanız : Doğuyor, büyüyor. İlk günlerimiz hiç hatırimızda değil ; ama, anlatıyorlar : Küçük birşeymişiz, başımızda saç, dizlerimizde derman yokmuş. Dünyadan habersizmişiz; zırl zırl ağlar, kafa şişirir; hastalanır. ana-babamızı üzermişiz.

Daha sonraları tek tük kelimeler söylemeğe, yerlerde sürünmeğe, nihayet yürümeğe başlamışız. Bir müddet sonra da, ilk çocukluk devrindeyiz. Oradan hayal meyal hatırimızda kalanlar : Oyuncaklarımız, komşu çocukları, evimiz, mahallemiz... Bundan sonrası, daha canlı olarak hafızamızda : Arkadaşlarımız, çeşitli oyunlar, tanıdıklar, acı, tatlı hâtıralar ; pazar gezmeleri, yılbaşı eğlenceleri... Dikkatimizi en çok üzerine çeken bazı şeyler, ve birkaç vak'a.. Gamsız, tasasız bir hayat... Gelecekten endişe etmiyoruz; onu düşünen büyüklerimiz var.

Biraz sonra, içimizde bir mektep korkusu başlıyor. (Çekingenlik gibi birşey.) Büyüklerimiz, bize alfabeyi öğretiyor. Mektebi, içimizde bir korku, ürperti ve titreme ile gözlüyor; hergün ellerinde kitap ve defterlerle gelip geçen ; konuşan, gülüşen tale-

beleri - korkumuza rağmen - gıpta ile seyrediyoruz. En çok çekindiklerimiz, öğretmenler. Nihayet, kayıtsız olarak, okula ilk adımı atıyoruz : İçerisi, dışardan görüldüğü gibi, hiç te korkunç değil. Geniş, temiz, aydınlık sınıfları dolduran gri gömlekli talebeler, güler yüzlü öğretmenler. İşin kötü tarafı şu ki konuşmak, yaramazlık etmek, yasak... Ve ara sıra adamı okşuyor, canını yakıyorlar ! O yaşta, bizim için, sessiz, hareket-siz bir yerde, uzunca bir zaman oturmak kabil mi ? Canımız sıkılıyor; esniyor, geniş pencerelerden masmavi göğe, yeşil ağaçlara hasretle bakıyoruz. İlk fırsatta oradan kaçıyoruz, bir daha da uğrar mıyız hiç?

Mektep çağındayız ; bizi, - istemediğimiz halde - " Okursan büyük, adan olursun; okumazsan, çöpçü...,, diye, korkutarak, mektebe yolluyorlar. Tanımadığımız çocuklar arasında - yeni alınan kalem ve defterlerin hatırı için - bir gün geçiriyor ve evimize, sanki günlerce uzak kalmışız gibi hasretle, koşuyoruz.

Artık kalem-defter, hayatımızda geniş bir yer tutuyor. Oyundan da vazgeçmiş değiliz; ikisini atbaşı yürütmeğe çalışıyoruz. Böylece sınıf, iki,

üç, dört derken beş oluyor. İlk imtihan heyecanını geçiriyoruz, artık, ortaokul talebesyiz! Bu arada, yeni bir âdet kazanıyoruz, köklü, fena bir âdet : Bugünün işini yarına bırakmak!

Ortaokul, bizim için yeni bir muhit. Artık efendilik yoluna giriyor, ciddileşiyor ve derslere hakkını vermeğe başlıyoruz. Sınıflarla birlikte derslerin önemi ve vaktimizin kıymeti artıyor. Nasıl artmasın? Hayata bir defa geliyor ve belli bir ömür sürüyoruz. Hayata hazırlıklı atılmak, istikbâlimizi temin etmek, istidatlarımızı körletmemek için şimdiden çalışmak ; okumak her yerde lüzumlu notlar almak, kısaca, bir daha ele geçiremeyeceğimiz bu boş günlerimizden mümkün olan faydayı sağlamak lâzım... Önümüzdeki zorlu imtihanlara hazırlanmak için geçmiş dersleri bir defa gözden geçirmek lâzım... Gelecekte gerekli olacağı şüphesiz olan yabancı dilleri şimdiden öğrenmek lâzım... Etrafımızı tanımak, anlamak için, gezmek, görmek, konuşmak lâzım... Bütün bunlar için en elverişli zaman da, bu tatil günleridir.

Bunların hepsi iyi, güzel. Ama, gelin görün ki gerçek, bu gerekliliklerin zıddı ! Tamamen boş (yukarda sayılan bakımlardan boş) geçen günün akşamı, ne kadar azimli, ne kadar iyimseriz. Ertesi sabah, her şeyi, isteyip düşündüklerimizin hep-

sini tatbik etmeğe kararlıyız. Ama ertesi sabah, akşamki sözlere itaatsizlik, daha yataktan kalkmadan başlıyor : Saat altı - altı buçukta kalkacaktık; kalktığımız zaman, yedi-buçuk, sekizdir.

Bundan sonra, akranlarla oturup vardan yoktan konuşmak; evde iki satır yazı yazıp kitap okumaktan, veya başka şekilde çalışmaktan çok daha tatlı. Ve böylece, akşam oluyor ; bir şey yapmak, -heme hemen- elimizden gelmiyor. Vaziyet, gerçekten acıklı ve üzücü. Nasıl olmasın ki önümüzde, onaltı yaşında ilmî eserler veren Paskal gibi âlimler yine o yaşlarda meşhur olan nice edip ve şairler, çocuk yaşta millî takımla ecnebi memleket seyahatlarına çıkan sayısız sporcular, vatan uğruna can veren birçok adsız kahramanlar var.

Tanrı, hepimizi, kuvvetli bir irade sahibi olarak yaratsa, bütün bunlar olur muydu?

Günler geçiyor; ve işimizi, günden güne tehir ederek vaktimizi bol keseden harcıyoruz: bilmiyor muyuz ki bu bolkeseden sarfedilen günler, bu gidişle, ömrümüzü dolduracak. Hayatta çok şeyler yapmak niyetindeyiz; hayatın eşiğinde bu ihmalciliği gösterirsek, daha ileride ne yaparız?.

Bu ezeli huyumuzdan; " Bugünün işini yarına bırakmak ", âdetimizden vazgeçebilseydik...

Notlar :

Tendürek Dağına Bir Gezi

İlhami İZGİLEY

Doğu Bayezitin güney batısında olup Türk - İran hududunda ve 3546 metre yüksekliğinde halen faaliyetinde bulunan volkanik bir dağdır.

İran hududundaki Kızılkaya yaylasından temmuz ayının 20 sinde sabahleyin erkenden birçok atlılarla birlikte Tendürüğe doğru yollandık. Beyaz külâhile heybetli Ağrı dağını (yerliler, Gili bazan da Ararat derler) arkada bıraktık. Ağrıdan uzaklaşırken Tendürük'e yaklaşıyoruz. Dağın eteğine kadar gayet iyi ve rahat geldik. Dağın etek kısmı çok otlak ve sulak. Yaylâların, ekserisi beyaz karaman koyunları ile dolu Buralarda otlayarak besilenen karamanlar Diyarbakır ve güneye sevk edilir.

Tendürek uzaktan simsiyah ve etrafına ziften bir sel akmış gibi gözüküyor. Tepesi basıktır. Eteğine yaklaştığımız zaman o siyah manzaranın sünger taşlarından ibaret olduğunu gördük. Bu korkunç siyahlık içinde gayet dar bir patika yoldan ve çok zaman o sünger taşlarının üzerinden korku ile ve bazan yaya olarak yürüyoruz. Maazallah hayvanın veya bizim ayağımız o taşların arasına bir geçerse ayağımızın kırıldığı ve o siyah lâvların üzerine yuvarlandığımız gündür. Küçük mağaralarda ve taş kovuklarında birikmiş buz gibi sular içerek temmuz ayının verdiği harareti söndürmeğe ve susuzluğumuzu gidermeğe çalış-

yoruz. Bazan bu sünger taşları dolu sahanın ortalarında sulak ve otlak yerlere de raslıyoruz.

Tendüreğin tepesine doğru yaklaşıyoruz ; tepenin yanlarında uzaktan insana benzer şekiller ve taşlardan yapılmış siperler görüyoruz. Yanımızdakiler, bunların Ağrı isyanında buraya sığınan eşkiyalar tarafından yapıldığını ve buralarda birçok müsademelerin vuku bulduğunu söylüyorlar. O zamanlar buraya gezmeğe gelmek kimin haddine düşmüş. Şimdi başına sini ile altını koy git. Tanesine dokunan çıkmaz. Biz bu konuşmalarla hayli yol almışız. Sırtı aşılıyor. Hafif inişli dört tarafı tepelerle çevrilmiş bir göl karşımıza çıktı. İşte burası Tendürk'in uzaktan görünen kesik koni şeklindeki tepesi. Güzel ve oldukça büyük bir göl. Atlardan inip biraz dinlendikten sonra rengârenk ve güzel kokulu çiçeklerle yeşillikler arasında meşhur yaylâ yemeği olan saç kavurmasını yedik ve çayımızı içtik.

Gölün kenarında gezerken içine bakıyoruz. Gayet berrak ve kenar dibi taşlı, tadı hafif acımsı, fakat çayı gayet güzel oluyor ; aynı zamanda çok güzel bir renk veriyor. Bu gölün enini ve boyunu, derinliğini merak ettik. Ben adımlamaya başladım. Boyu 380, eni 275 adımdır. (155 adımın 100 m.dir) Derinli-

ği ise : Bir adam boyuna kadar gitti. Daha ilerisine derinliği dolayısıyla gidemediği gibi soğukluğuna da dayanamadı. Şimdi bu gölün etrafındaki tepelere çıkıyoruz. Kuzey batı tepesinden lâv akıntıları gayet iyi görünüyor. Köylüler bizi tandır dedikleri yere doğru götürüyorlar. Bu tandır yeri uzaktan hafif dumanlı olarak göze çarpıyor. Nihayet tandır dedikleri eski bir kıratere geldik. Tahminen 1,5 metre çapında ve 2 metre derinliğinde.. İçerisine girdik. Tabanın etrafındaki deliklerden fasıllarla sıcak bir buğ çıkmaktadır. Köylüler bu tandır, gölü kutsal olarak tanıyorlar. Çünkü romatizmalı, vücutları ağrılı ve uzun müddet hasta olan adamlar buraya getirilir, evvelâ gölün kenarında güzelce yıkanır, bundan sonra tandırın içine indirirler bir iki dakika sonra hasta bol bol ter döke; bundan sonra hastayı çıkarırlar bir kaç gün son-

ra da iyi olurmuş.

Bir kısım köylüler de bu tandıra küçük taş ve boncuk, düğmü atarak buna mukabil tandırdan toprak ve taş alıp bunları öptükten sonra en kıymetli bir hediye imiş gibi alıp götürüyor, suda çalkayıp suyunu hastalara içirdikleri gibi çocuklarının omuzlarına da diyorlar mış. Bu kraterden başka kapanmış bir kaç tanesi de var. Tendürek'in kuzey tarafında sarp, derin ve kükürt kokan Cehennem deresi vardır.

Tekrar gölün başına döndük ; yapmak işini bitirdikten sonra atlarımıza binerek yaylâma geldik.

NOT: Zaman zaman yer altından Tendürek ten gürültüler ve top sesine benzer sesler işitilmiştir. Köylüler Tendürek'in eteğinden bina yapmak için taş götürürlerken bu etek kısmında bazı bina temellerine ve duvarlara rasladıklarını ve bir ihtiyar da umumî harpten evvel bu harabelerde birkaç miğfer bulunduğunu söyledi.

ÇIĞIR

MİLLÎ KÜLTÜR

DERGİSİ

Onbeş Yıldır
ANKARA'da
çıkan bu Dergiyi
Okuyunuz

İmtiyaz Sahibi
Raşit Bener

Yazı İşleri Müdürü
Kâzım Özgedekçi

Yıl	Ocak - Şubat	Sayı
5		48 - 49

Yıllığı : 180 Kuruş
6 Aylığı : 90 »

Değerli yazılara sayfalarımız açıktır.

Basılmıyan yazılar geri verilmez.

Basıldığı Yer
Erciyes Matbaası - Kayseri

Erciyes'in Okuyucularına Cevapları

B. Arif Bazkurt
Köy Enstitüsü son sınıf
Öğrencilerinden
Pazarören

Yerimizin darlığı yüzünden geçen sayıda cevaplandıramadığımız el kadar buruşuk bir yaprak defter kâğıdına yazdığınız mektubunuzu ve sağ sayfadan başlayıp sola geçerek giden dört büyük sayfalık (Avcılık sebebi) başlıklı yazınızı ta o zaman aldık.

«Neşriyatınız altında çıkan mecmuanıza abone oldum, dolayısıyla daha çok yakından takip ederek :

Sizinle yakında bağ kurmakla beraber bazı yazılarda göndermek emelindeyim.» diye başlayıp biten mektubunuzla birlikte «Bugünkü sevinci biraz daha heyecanlıydı» gibi satırları çokça havi olan ve özel isimleri küçük harflerle alan yazınız üzerinde çokça uğraştıktan sonra göndermeniz iyi olurdu. Yazı ve imlâ kurallarına vukufunuzu artırmanızı tavsiye edeceğiz.

B. Ziya Demir
Köy Enstitüsü Öğrencilerinden
Pazarören

Dadaloğlu'nun iki kit'alık bir deyişi ile dar bir kâğıda yazılmış mektubunuzu alalı epey oldu. Yerin darlığı geçen sayıda size cevap yazmamıza engel oldu.

Gönderdiğiniz deyişin Dadaloğluna ait olduğunu belli eden bir taç beyiti olmadığı ve konunun başka bir yerde daha önce yayınlanıp yayınlanmadığı da bizce meçhul olduğu için sayfalarımıza koyamadık. Elinizde taç beyiti bulunan Dadaloğluna ait deyişler varsa onları bize gönderin. Araştıralım ; eğer başka yerde daha önce çıkmamışsa, memnuniyetle koruz.

B. Mehmet Akyürek
Köy Enstitüsü Sağlık Kolu S. I
Hasanoğlu

Erciyesin yeni adresinize yollanmasını isteyen mektubunuzu aldık ve aynı kâğıdın altına yazılı iki deyişinizi okuduk. Adresiniz abone listesinde değiştirilmiştir. Deyişlerinize gelince : (Erciyes) başlıklı (Vatanım) a nisbetle biraz daha iyice. Fakat her iki deyiş de takti ve kafiye bakımından hatalı. Sonra ritim ve ahenkten de mahrumlar. Değerli şairlerin yazdıklarını dikkatlice okuyup duygu ve ifadenizi geliştirmeye çalışın Erciyes'in Hasanoğlu'nda tanıtılmasını gayretinizden bekleriz. Köy tetkik yazılarınız varsa onları memnuniyetle yayınlıyacağımızı bildiririz.

Bay O. Kemal Togan
Lise Sınıf IV

Kayseri

İki satırlık birşey yazarak arasına koymayı lüzumsuz sayıp sadece (Bütün Sabah) şiirinize bütününe verdiğimiz zarfınızı aldık. Mektuplarınızda söz hususunda bu kadar cimri davranmamanızı tavsiye ederken bunun en basit bir nezaket kaidesi de olduğunu söylemek isteriz,

Şiiriniz bu defa yersizlikten konmadı. Önümüzdeki sayıya koymıya çalışacağız.

Bay Hidayet Taştekin
Köy Enstitüsü IV B. 824 No.

Pazarören

Erciyes'e daha (38) yeni abone kaydederek, dergimize karşı beslediğiniz içli sevginizi bir kere daha göstermiş olmanızdan çok memnunuz. Bilhassa teşekkür ederiz. (Kemer köyü) ne ait olan tetkik yazınız bu sayıya konmuştur. Bu çeşit yazılarınızı her zaman memnuniyetle bekleriz.

ERCIYES

Halkevleri Dergileri

HALKEVLERİNİN ADI	DERGİNİN ADI	KAÇ GÜNDE BİR ÇIKTIĞI
Adana	Görüşler	Aylık
Afyon	Taşpınar	"
Antalya	Türk Akdeniz	İki aylık
Balıkesir	Kaynak	Aylık
Bursa	Uludağ	Üç aylık
Çorum	Çorumlu	Aylık
Denizli	İnanç	"
Diyarbakır	Karacadağ	"
Eskişehir	Halkevi	"
Gaziantep	Başpınar	"
Isparta	Ün	15 günlük
İzmir	Fikirler	Aylık
İstanbul Eminönü	Yeni Türk	"
" "	Halk Bilgisi Haberi	İki aylık
İstanbul Halkevleri	İstanbul	15 günlük
Kayseri	Erciyes	Aylık
Kars	Doğuş	"
Konya	Konya	"
Manisa	Gediz	"
Samsun	19 Mayıs	"
Trabzon	İnan	15 günlük
Zonguldak	Karaelmas	Üç aylık

Gideceği yer :